

Radom, dnia 6 Sierpnia 1937 r.
ראדאָם, פרייטאָג כ"ט אב תרצ"ז
סערעפאָן פון ראדאָקציע 15 - 18

פאראנע פארבער
און כעמישע פראלניע
= A. =
HEMPPEL
פאבריק און
צענטראלע
אלטע שטאדט 7
זשעראמסקי 1
זשעראמסקי 21
זשעראמסקי 59
טראוגוטטא 11
קעלנער צו וואשען צו 15 גר.

פראדאמער-קעלצער לעבן

דעם קומענדיגען פרייטאג ו. אלול תרצ"ז (דעם 13 אויגוסט ד. י.)
פאלט אויס די זיבעטע יאהר-צייט פון אונזער אומפערגעסענעם
מאן און פאטער

ר' משה רובינשטיין ז"ל
דעם זעלבן טאג פרייטאג 8 אינדערפריה
דעם אָפגעריכט ווערען אויפ'ן בית-עלמין
אויף העלכע עס ווערען איינגעלאדען
קרובים, פריינד און בעקאנטע
די פאמיליע.

כדי צו פערציגן דעם אנדענקען פון מיין פערשטארבענעם מאן
ר' משה רובינשטיין ז"ל

די אויך צו ערפילען זיין חינוך, האָב איך אויסגעשטעלט אויף זיין נאמען א שוהל פאר די יודן פון דער פארשטאדט גליניצע.
דעם קומענדיגען פרייטאג ו. אלול תרצ"ז (דעם 13 אויגוסט ד. י.)
סומט פאר

די פייערליכע ערעפנונג פון דער שוהל
אויף דער חנוכת-הבית, וועלכע קומט פאר דעם זעלבן פרייטאג א וויגער 4 נ. מ.
אין טאג פון דער 7-טער יאהר-צייט פון מיין גאטזעליגען מאן
האָב איך דעם כבוד צו פערבעטען די גאנצע שטאדט.
רחה רובינשטיין
געריטשעווסקא 15
בעמערקונג: קיין ספציעלע איינלאדונגען ווערען נישט ארויסגעשיקט.

וילט איהר האָבען קלאַרע, זויפערע וועש, נייע גארדעראַפּעס, שניי-ווייסע פארהאנגען,
גייעט נאָר צו חאַשען און פאַרבען אין דער בעקאנטער
כעמישער פארבער און פראלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך נישט איבערצייגט זאָל פרובן און וועט זיין ענטשיקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט.
ביליגע פרייזען!
פּינקטליכע אויספיהרונג
קומט און איבערצייגט אייך
סאָלידע בעהאַנדלונג
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אָפיצ. טעל 19 - 70
פיריעס: זשעראמסקי 1, טראוגוטטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראמסקי 59

אין נאמען פון אלע ראדאמער לאנדסלייט, וועלכע גרופירען זיך ארום דעם פערמאנינטען ראדאמער רעליעף אין ניו - יארק וואס נעמט ארום פאלגענדע סאסייטעס:

First Radomer congregation
Indep. Radomer Lad Aid society
Radomer Culture Center Inc

Radomer Br. 369 Workmen's Circle
Radomer Br. 22
Radomer Br. 378 W. C.

דריק איך אויס אלס אנדזשענדער און בעטייליגטער אין דער לוייה, דעם טיפסטען מיטגעפיהל דעם פרעזעס פון שפיטאל-ראט

ה' מרדכי דען און זיין פאמיליע

צוליב דעם גרויסען פערלוסט דורכ'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין געשעצטער שוועסטער

רבקה גיטעל וויינשטרויב

זאל ער א טרייסט געפונען אין זיין מיהפולער, איבערגעגעבענער געזעלשאפטליכער ארבייט.

ווילם האמערשטיין
ניו - יארק.

ראדאם דעם 6 אויגוסט 1937

משתתפים אנו בצערו הגדול של יו"ר

דקהלנו מר מרדכי דען
למות עליו אחיו

רבקה גיטעל

המקום ינחם אותו בתוך אבלי ציון וירושלים

חברה קדישה
ברדום.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס

דעם זעהר געשעצטען פרעזעס פון דער קהלה ה' מרדכי דען
און דעם ה' ראזענבוים מיט זיין פרוי

צוליב'ן פריהצייטיגען טויט

פון זייער ליבע און טייערע שוועסטער און שוועגערין

רבקה גיטעלע וויינשטרויב

זאלען זיי געשטארקט ווערען איבערצוטרעגן דעם גרויסען צער

משה וואודקע

מזמקא דליבא אנו משתתפים בצערם הגדול של יו"ר של הקהלה העברית מר מרדכי דען ומשפחתו החשובה בהלקח מאתם בדמי ימיה בתה ואחותם האהובה

רבקה גיטעל וויינשטרויב

המקום ינחם אותו וכל משפחתו האבילה והמדוכאה בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

הנבאים דבית המדרש הגדול ברדום הירשל הירשענהארען, יעקב שאפיר, פנחס פירענבוים משה וויינשטרויב, אברהם רוטמאן.

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דעם חשוב'ען פרעזעס ה' מרדכי דען צוליב'ן טויט פון זיין שוועסטער

רבקה גיטעל וויינשטרויב

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

Bank Udziałowy Spółdzielczy
w Radomiu Zeromskiego 11.

דעם ה' מרדכי דען,

פרעזעס פון דער יודישער קהלה און פון שפיטאל-ראט אונזער טיפסטען מיטגעפיהל אין זיין גרויסער אבירה צוליב'ן טויט פון זיין יונג-פערשטארבענער שוועסטער

רבקה גיטעל וויינשטרויב

זייט געטרייסט אין אייער טובת-הכלל-ארבייט ראדאמער-קעלצער לעפערן

מיר דאנקען די דאקטוירים און דעם פערסאנאל פון יודישען שפיטאל

סאר זייערע אפמערקלעכע בעמיהונגען און זארגפעלטיגע בעהאנדלונג וואס זיי האבען ארויסגעוויזען

אונזער גאטזעליגע טאכטער און שוועסטער

רבקה גיטעל וויינשטרויב

וועלכע זיי האבען געוואלט מיט כל הכחות דערהאלטען ביים לעפערן.

מיר דאנקען אלע, וואס האבען זיך בעטייליגט אין אפגעבען דעם לעצטען כבוד און אויך די וועלכע האבען אונז אויסגעדריקט פערזענליך און שריפטליך מיטגעפיהל.

אברהם ליפע דען, מרדכי דען און פאמיליע.

די יידישע יוגענד און איהר צוקונפט אין פוילען.

אקטועל און היכטיג איז די פראגע פון קאמף פאר די רעכט פון עגזיסטענץ פארן אלגעמיינעם יידישען כלל אין פוילען.

דער יידישער יוגענט שטייט סאקע פאר אין די איצטיגע ניס גינסטיגע אומשטענדען און פארהעלטנישען א שווערער דערנער-וועג אין לעבען. אבער סיי די געזעלשאפט סיי די יוגענט גוט טארען ניס פארצוויילען. פארקערט, די יידישע געזעלשאפטליכקייט, די יידישע פרעסע דארף דערמיטערען די יידישע יוגענט ניס ארונטערפאלען פון מוט. מען דארף אויסהערען צו באקלענגען איר, ווי אן איבעריגע לאסט און צו באהיינען איר, אז דא אין פוילען איז וי אהן אויסזיכטען, אהן פערשפערט, אהן אן אויסזעג און אהן א באדן און, אז דער איינציקער מיטל איז נאך אויסוואנדערן, און בכך דארף זי דא דערוויל נארגיט אונטערנעמען היינט צו טאג, ווייל וי האט דא סיי ווי ניס קיין מארגן.

מיר הייסן, אז היינט איז סאקע שלעכט, ביטער, מיר פארלייקענען דאס ניס, פאר- קערט, מיר באשטעמיקן דאס, אבער מיר ווייסן ניס וואס מארגן קען זיין, מארגן קען זיך נאך די לעגע ביטן. מען טאר דע- ריבער ניס זייען קיין אפהענגיקייט און קיין גאנצעליכקייט, קיין פעסימיוס און פארלאנגיקייט ביי אונזער יונגס און שפיי- זען איר מיט בייע שווארצע גביאות ווען איר מארגענדיקן טאג צוליב איר שלעכטן היינט, ווייל ניס אייביק וועט רויפן דאס ביזו פון דער אנטשעמיש-ענדעקישער און נאראשער יודן-פרעסע- רישער מחלה.

Proszek od **BOLU GŁOWY**
DŁA DOROSŁYCH I DŁA DZIECI
KOWALSKINA
PRZY PRZEBIEGU
GRYPE I KATARZE

אין לענד, צו אלע ווירטשאפטלעכע פראדוקציע-פאזיציעס, צו אלע אינדוס- טריע-אונטערנעמונגען, צו די פאבריקען לאנד-ווירטשאפט, מאנאפאלען, אינטעלי- גענטע פראטעסטעס, אויף אדמיניסטרא- טיע אפמאכען, אין די געריכטען, מילי- טערישע אינסטיטוציעס — אומשטום, וואו מ'קען לעבן שטענען פראדוקציע, אין די אוניווערסיטעטען אהן באגריי- צונגען און אהן פארשלאגונגען מצד די ענדעקישע אקאדעמיקער.

מיר גלויבען, אז דער געוונטער שכל פון דער פוילישער געזעלשאפט וועט סוף כל סוף דיקטירען, אז מ'קען ניס אויסשניידען פון מלוכה-ארגאניזם א גאנץ פאלק פון איבער 3 מיליאן ביר- גער, סיי פון מאראלישען שטאנדפונקט, סיי פון פראקטישען. דער געוונטער חוש פון דער פוילישער געזעלשאפט וועט סוף כל סוף דערשפירען, אז ס'איז גליי- כער צו אויסנוצען לטובת דעם לאנד און מלוכה א 3 מאליאניגען פעאיען פאלק איידער איהם אינגאנצירען, בעסער נעמען איהם די מעגליכקייט, לויט'ן ביישפיל, לאמיר זאגען, פון די פאר- אייניגטע שטאטען, ארויסצוהייערן זיין גאנצע פערעניג אויפ'ן שאמונג'ס געביט לטובת דעם האוילשטאנד פון פוילען, איידער מאכען איהם ניס לייסטונגס- פעאיע פאר דער מלוכה.

ארויסגיינדיג פון אס דעם שטאנד- פונקט טארען מיר דעריבער ניס אריי- פאלען אין יאוש גענוג דער צוקונפט פון דער יידישער יוגענט אין פוילען. פריער אדער שפעטער וועלען זיך אויך פאר דער יידישער יוגענט עפענען די מעגליכקייטען צו קענען זיך איינפאר- גען און בויען זיך א צוקונפט.

פון דעם אפטימיסטישען קוק ארויס דארפען מיר דעריבער האלטען די פרא- גע וועגען קאמף פאר די רעכט פון דער יידישער יוגענט אויף אר בעט, בילדונג און עגזיסטענץ, פונקט אזוי

צוקונסט פאר דער יידישער יוגענט אין פוילען.

ס'קומט אלץ אויס, אז ס'איז מעהר אקטועלער צו רעדען איבער וועגען עקא- נאמישען קיום פון עלטערע דור, איידער פון יונגע דור, הייל אויב דעם עלטע- רערען דור הערט ארויסנערענען דער באדען פון אונזער די מיט העט סיי חי דער יונגער נאכדאנקס ניס האבען אויף האט צו שטיין.

און דאך האלטען מיר, אז ניס גע- קוקט וואס די יידישע עקאנאמיק אין פוילען איז באדראט, אז מען אויך הא- בען אין וועגען די יוגענט און טראכטען וועגען דעם, האט פארט העט מיט איהר זיין?

די זאך איז, וואס מיר גלויבען ניס, אז שטענדיג וועט הערשען אין פוילען די איצטיגע אפסטעיטע אויף דער יודי- שער עקאנאמישע פאזיציעס. מיר זענען איבערצייגט, אז די אנטשעמישע טעג- דענץ ארויסצורייסען דעם האנדעל און מלאכה פון יודען אין פוילען איז סא- איבערגיינענדיג. מיר זענען זיכער, אז די בייע פינסטערע כוחות, וועלכע לויפערען אויפ'ן יידישען עקאנאמישען קיום אין לענד וועלען ניס אייביג רויפערען, אז דער אונגריף אויף די יידישע רעכט איינצוארדנען זיך אין לעבען דורך אר- בעט, בילדונג, א. א. ה. וועט ענדלעך אויסהערען, אז דער אנטשעמיסיוס אין פוילען וועט כאטשן סוף כל סוף זיין אמתע מלה און ס'וועלען זיך צוריק עפענען פאר די יידישע מאסען, פאר אלע שיכטען פון דער יידישער באפעל- קערונג אין לענד די מעגליכקייטען צו העלפען בויען לויט איר פעאיקייט, די ווירטשאפטליכע געביידע פון דער מלוכה צוגלייך מיט דער ניס יידישער באפעל- קערונג.

מיר האפען, אז ס'וועט יא קומען א צייט אין פוילען, ווען יודען וועלן צו- געלאזט ווערען צו אלע פרנסה-צווייגען

אין פלוג האלט די פראגע וועגן קיום פון דער יידישער יוגענט געדארפט אפ- טרעטן אן א וויס צוליב א מער היכטי- גער פראגע, געמלעך דער פראגע וועגן קיום פון גאנצן יידישען כלל אין פוילען. אויב ס'גייט איבער אן אטאקע אויפן עקא- נאמישען קיום פון גאנצן יידישען קיבוץ איז האט דא שייך צו רעדן וועגן דער יוגענט איז דאך די יוגענט בלויז נאך א טייל, וויבאלד ס'האנדלט זיך וועגן גאנצן נוף איז ניס שייך צורעדן וועגן א גליד.

אויב די אנטשעמיסן רעדן וועגן דעם, אז די יידישע באפעלערונג איינגאנצן גענומען דארף אויסהאנדערן פון פוילען אויב ס'גייט אן אונגריף אויף אלע יידישע פאזיציעס, אויף דער עגזיסטענץ פון דער גאנצער יידישער געזעלשאפט ארויסצושטויסען זי פון האנדעל, פון מלאכה א. א. ה. א. א. וו. איז ווי קען מען טראכטען וועגען דער יידישער יו- גענט, וועלכע האט נאך אין דעם עקא- נאמישען לעבען קיין פוס ניס אריינגע- שטעלט? איז דאך די יידישע יוגענט ערשט דער נייער צווייג, דער יונגער גאנצוואקס, וועלכע דארף עס ירשה'נען די עקאנאמישע פאזיציעס פון עלטערען דור, אבער ווען ס'האנדעלט זיך טאקע וועגען אידעם עלטערען דור, וועלכען מען וויל מאכען ער זאל איינגאנצען ניס האבען וואס איבערצולאזען בירושה דעם יונגען דור — דאן וועט ניס העל- פען דער רעדען דער טראכטען וועגען א

Idealnie gola.
brzytewski
TOLEDO

דייטש ביים קאמיטעט-ברויט להבדיל. נאך דריי שעה זיצען אויף מיין קאליי- קי, האט זיך דערוויל די גאנז איז מאגן „אוספאקאיעט“ און איך האב שוין געוואלט גיין פליטה, האט מיך אבער געקערענט די 20 זלאטעס. פארוואס קומט אים אומ- זיסט 20 זלאטעס, פארוואס זאל ער אפ- ארבייטען פארן געלד.

אריינגעקומען צום דאקטאר, האט ער מיך גענומען אויספרענען, געשטעלט קלאץ קשיות: ווי אלס איך ביז מיט וואס איך באשעפטיג מיך, אויף וואס איך טו „נא- זשעקען וואס טוט מיר וויי.“

— גארנישט טוט מיר וויי — האב איך געענטפערט, איהר האט גענומען 20 זלא- טעס, זענט איהר נישט חולה אליין אויס- צוגעפניצען וואס מיר איז.

האט ער טאקע זיך גענומן צו דער עבודה, געטאפט, געהאכט, געקוועטשט, געקלאפט מיט א האמער, געקעטשען דעם בויך ווי א בעקער קענט מיט טייגעל, און נאך א האלבע שעה קוועטשען, זאגט ער צו מיר: — איך געפין ביי אייך גארנישט.

— וואס הייסט, איהר געפנינט נישט? דאס איז א תירוץ פאר דער באבע. איהר האט גענומען 20 זלאטעס, איצט זאגט איהר, אז איר געפנינט נישט? ביי מיר געהען נישט אזעלכע זאכען. אדער איהר געפנינט עפעס, אדער איהר גיט אפ די 20 זלאטעס?

האט זיך דער דאקטאר דערשראקען און נאך א ישוב-הדעת, געזאגט:

— הערט, פעטער, איך האב ביי אייך גארנישט געפנינט, כ'וועל אייך געבען א צעטעל, צו א צוהייסען דאקטאר, ער זאל אייך מאכען א „שעשעלעלענע“.

— א וואס! — האב איך נישט פער-

אביסעל פרישע לופט!...

וויב'ע, זאג איך צו מיין יודענע: — פערפעלע, וואס הערט זיך עפעס מיטן חלק שני? — וואס פאר א חלק שני? — נו, דאס צווייטע האלבע גענוגע, דו זעהסט דאך, אז דאס ערשטע האלבע גע- זעל סמושטעט זיך אליין אין בויך.

— גיין, דו וועסט דאס ביי מיר נישט פועל'ען — האט מיין יודענע געענט- פערט — שוין זאלסטו גיין צום דאקטאר! צום דאקטאר? כא — כא — כא... איך צום דאקטאר? דו האסט א חשד, אז איך גיי מאלדען?

און אפשר מאכט זיך מיר גאר א קאק- לוס-הוסט?

— וויצעל ד'ך נישט! האט מיין יודענע געענטפערט, שוין זאלסטו גיין צום דאק- טאר. דו ביזט שוין נישט קיין קינד, א מענטש אין דיינע יאהרען, אז ס'מאכט זיך אזא מעשה דארף מען גיין זיך לאזען „זאכערען“ פון א דאקטאר.

מילא, פארשאלטן, אז א יודענע שפארט זיך איין, העלסט נישט קיין חכמות, האב איך זי געפאלגט און אוועק צום דאקטאר, און טאק צו א גרויסען דאק- טאר, צו א מאגען-ספעציאליסט מיט א נאמען, וואס אזוי ווי מ'טרעט נאר איבער די שוועל, דארף מען איינצאהלען די שיקסע 20 זלאטעס און דערנאך דארף מען זיך שטעלען אין דער רייה ווי ביים

מאנאלאג פון א ראדאמער יוד פון י. אבערזשאנעק

און האט א מאל דער מאגען גענומען אויסשפילען א מארש, האב איך איי- גענומען אהאלב גענוגעל, אין „קליין קלינא וויב'ע...“

וועט איהר דאך פרעגען: וויבאלד איך בין אזא ריז, אזא מחבל, וויבאלד איך האב א מאגען, וואס פארדייעט זייערע מיט שאפע-שטיינדלעך טא ווי אזוי קומט עס צו מיר אזא געל פנים, אזעלכע קניי- שטען אויפ'ן שטערן? טא הערט זשע.

געווען איז עס, מיט א יאהר צוריק, פאר א יאהרען צומער, האב איך אב- צום מיטאג אריינגעהאקט א פעט טשא- לענט, ברוינע קארטאפעל, נאכגעביסען א האלבע גענוגעל און פארטרינקען מיט א טיץ גלעזלעך ביער, און נאך דעם געמאכט א פלאדען. א דעק פון אויבער, א דעק פון אונטער, און איך אינדערמיט, פלוצים האב איך מיך אויפגעכאפט, דער מאגען האט מיר „אויפגעשפילט“ א לאנצערט. די גאנז איז בויך איז אויפגעשטאנען חחית המתים און מיר דערציילט די מעשה פון שווייגער, האב איך דאך שוין געוואוסט וואס מען טוט אין אזא פאל, מ'שיקט נאך דאס צווייטע האלבע גענוגעל, „קליין קלינא

איהר זעהט, ליבע פריינד, מיין פנים געל ווי וואקסן איהר זעהט די טארבעס אונטער די אויגען? די קנייטשעלעך אויפן שטערן? די איינגעפאלענע באקען? איהר ווילט וויסען פון וואנען דאס איז מיר געקומען? וועל איך אייך דערציילען פאדראבנע?

ווי איהר קוקט מיך אן, רבותי, בין איך געווען א ריז, א מחבל, איינען האב איך געקענט ברעכען, א מאגען האב איך גע- האט אהן א דנא: איז קיינמאל נישט פול געווארען און עסען האב איך געקענט זייערע מיט שאפע-שטיינדלעך. אלץ האט מיין מאגען פארדייעט, אין מיין לעבען בין איך קיינמאל נישט קראנק געווען כ'האב נישט געוואוסט פון קיין דאקטור- רים, פון קיין מעדיצין, פון אפטייקער, איידער טראגען דאס געלד צום דאקטאר און צום אפטייקער האב איך עס בעסער געגעבען דעם בעקער, דעם קצב, דעם פישער, די מילך-יודענע, האב איך טאקע געלאכט פון די דאקטורים און וואלטען זיי געווארט אויף מיר, וואלטען אלע דאקטורים געשטארבען פון הונגער.

איך בין געווען געוונד ווי א ניס, האב נישט געהאנדעלט מיט קיין קאלך, מיט צוקער, מיט שטיינער, כ'בין געווען א מענטש אהן א הארץ, אהן א גאל, אהן א לעבער, אהן גירען, כ'האב געלאכט פון די בליט-דרוקען, פון ייעעסעס, פון בעדער

פאך - אויספילדונג פאר האנדלערקער - יוגענד.

דאס אינדוסטריע - געזעץ פון יאהר 1927 האט איינגעפיהרט די ענדלעכע טאציע פון דער מלאכה אין פוילען. כדי זיך צו בעשעפטיגען וועלכעסטענדיג מיט א פאך, וואס מאלט ארויסער-אונ-טערן בענריף, מלאכה (ארט. 124 פון אינדוסטריע געזעץ) מוז מען בעזיצען א האנדלערקער - קארטע, וועלכע ווערט ארויסגעגעבן דורך דער ענטשפערעכענ-דער אינדוסטריע-מאכט אויפ'ן סמך פון א בעשעפטיגונג-שיין.

אלס בעשעפטיגונג-שיין, וועלכער נישט די מעגליכקייט וועלכעסטענדיג צו פיהרען א האנדלערקער-ווארשטאט, ווערט אנער-קערט דורכן געזעץ קורם כל דאס בע-זיצען א צייגניש וועגען ענדיגען דעם לימוד פון דער ענטשפערעכענער מלאכה און באלייגען אן עקזאמען אויף א גע-זעלען (געזעלען - ריפלאט) און חוץ דעם בעזיצען א צייעריגע געזעלען-מראקטיק.

דאס איז דער נארמאלער און געזעצ-ליכער חעג, אויף וועלכען די האנדלער-קער - יוגענד וועט קאנען צוקומען צו דער מדרגה פון א וועלכעסטענדיגען פול-בערעכטיגען האנדלערקער-מייסטער.

אין הסכם מיט דער ענטשפערעכענער פארשטימען פון אינדוסטריע געזעץ קאן דער לימוד פון דער מלאכה דורכגעמאכט ווערען אין א ווארשטאט פון א דיפלא-מירטען מייסטער, אויפ'ן סמך פון אן אבמאך וועגען לימוד, וועלכער דארף רעגיסטרירט ווערן אין דער האנדלערקער קאמער, ווערנטועל קאן דאס דורכגעמאכט ווערען אין א האנדלערקער-פאך שולע.

עס איז דעריבער פערשטענדליך, אז דער קיום און דער וואוקס פון יודישען האנדלערקער אין פוילען איז אין דער ערשטער רייה א פה ע ג ג י ג פו דער צאהל יודישע לערן יוגלעך, וועלכע זאלען בעקומען זייער פאך-אויספילדונג אין הסכם מיט די פערסענליכע פאר-שריפטען, סיי אין די האנדלערקער-ווארשטאט און סיי אין די האנדלערקער-שולען. די דאזיגע האנדלערקער-יוגענד בילדעט דעם עלעמענט, וואס וועט אין צוקונפט האבען די מעגליכקייט וועלכעסט-

שטענדיג צו פערנעמען זיך מיט דער מלאכה.

כדי צו האבען א קלאר בילד פון די פערסענליכע וועגן פון דער יודישער מלאכה שוין אויף דער נאעהענסטער צוקונפט, וועט גענוג זיין אנצווייזען אויף דער פאלגנדער פראפאגאנדע:

במשך פון די יאהרען 1932 - 1935 זענען אין דער ווארשטאט האנדלערקער-קאמער פערעגיסטרירט געווארען 2.164 קריסטליכע לערן - יוגלעך, וועלכע יודישע לערן יוגלעך זענען פערעגיס-טירט געווארען אינגאנצען הונדערט און צוועלף, וועגען דעם, אז די צאהל יו-דישע שילער אין די מלוכהשע און קא-מונאלע האנדלערקער-פאך-שולען אין א נישטיגע, איז איבריג אנצווייזען, ווייל יעדער פון אונז ווייסט, היינט איז בערגעניש פאר יודישע יוגענד דער צוטרעט צו די דערמאנטע שולען. די צאהל אבער פון די פריהאטע יודישע האנדלערקער - שולען, וועלכע האבען דאס רעכט צו עקזאמינירען זייערע אב-

סאליווענטען אויף געזעלען אין כמעט נישטיגע.

דאס וועלכע איז אויך אין לערן און אנדערשוואן.

פון אויבערדערמאנטען איז צו זעהען היינט דער צוואוקס פון יודישען האנדלערקער אין בערלין, וועלכע דער יוגער מצב פאר לענגער נישט טאלירט ווערען. מיר מוזען זיך אפגעבען א דין וחשבון פון דעם, אז די מלאכה איז כמעט דאס איינציגע פעלד פון פראדוק-טיווער ארבייט און פון א געזונטער עקאנאמישער באזע פאר דער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען.

דערין איז קורם כל פערמיטערעסירט די האנדלערקער יוגענד, וועלכע דארף בילדען די צוקונפטיגע וועלכעסטענדיגע האנדלערקער-קארטען. זי טאר זיך נישט פערלאזען אויף קיין נסים. אין דער זארג פאר איהר עקאנאמישע עקזיס-טענץ אין דער צוקונפט מוז זי זיך קורם כל צופאסען צו די פארברענגען פון אינדוסטריע געזעץ אין הסכם מיט וועל-כע די לערן-יוגעלעך דארפען דורכמא-כען די פאך-אויספילדונג.

די פשיטיקער נארא-לייט זענען מודה אין ווארפען די באמבעס.

פון פשיטיק האט מען פרייטאג געמאל-דען, אז דאס זענען אין משך פון די לעצטע טעג פערשפרייט געווארען אונ-לעגאלע בלעטלעך, ארויסגעגעבען פון "נארא". אין די דאזיגע בלעטלעך איז אפגעדרוקט א קאמיוניקאט, וואס שטעלט פערט, אז איהרע מענטשען האבען אויס-געפיהרט דעם באמבע-אסעסענטאט מיט צעהן טעג צוריק. אין דאזיגען קאמיוני-קאט ווערט צוה. אנה, געזאגט, אז דאס פערנאמענע בלוט אין פשיטיק סאריאה-רען האט געבראכט צו א מאסען-עמיג-ראציע פון די דארטיגע יודען, וואס הא-בען מיט ליכטע און שווינדעל אויסגעווינען דעם מארך פון דער פשיטיקער קריסטלי-כער בעפעלקערונג. דעריבער וועט די נארא נישט קיין אנדערן חעג, ווי נאך

הידער צו כאפען זיך צום בלוטנען מי-טעל, כדי בעווייזען אז קיין טום כח וועט נישט זיין אימסאנד איינצוהאלטען די יודען אויף בערלינסע פאזיציעס. די יודען אין פשיטיק-שטעטע וויסער אין נישטיגען בלעטלעך-זענען א שאנד פאר פוילען. אויב זיי וועלען מיט גוטען נישט פערלאזען פוילען-וועלען זיי ווערען פערניכטעט.

דאס אינטערעסאנטסטע איז, אז די נא-רא-לייט, וואס האבן געטילט די דאזיגע שטאט-בלעטלעך, זענען דורך דער קריס-טליכער בעפעלקערונג צעשלאגען געווא-רען, הייל לעצטענס האבען זיך אין פשיטיק איינגעשטעלט הארציגע בעציי-הונגען צווישען דער יודישער און קריס-טליכער בעפעלקערונג.

שטאנען מיט וואס מען עסט דאס.

— א פשעווערענדיג, אדורכשויער-לען, א... א... זייערענשטע...

— א פאטאגראפיע, מיינט איהר?

— יא, א פאטאגראפיע.

— פערעלע, האב איך געזאגט צו מיינ יודענע, גיי שוין צום פרייזער לעז דיר מאכען א פרישע אנדולאציע קארביר דיר אויף די האר, סו אן סנייע קליידעל מיט די גילדענע בראש, סו אן ס'זייגעריל מיט דער קייט, וואס אפ און קעם אויס די קינדערלעך, סו זיי אן רינע קליידלעך, מיר געב אויך די שבתדיגע קאפאטע, און א ריינעם קאל-נער מיטן שינעס.

וואס איז געשעהן? וואס עפעס אין א פראסטן מיטוואך אויספיעצן זיך ציגעהען מיר אויף א חתונה?

גיי, נישט אויף קיין חתונה, דער דאך-טאך האט געזאגט, אז איך דארף מאכען א זייערענשטע, א פאטאגראפיע. פאר דעם וועלכען פערל, קענען מיר זיך דאך אלע פאטאגראפירען, א פאמיליע-פאטאגרא-פיע, הייסט עס!

זענען מיר טאקע אלע, די גאנצע משפ-חה אויסגעפאטע אין עסיג און אין הא-ניג אוועק זיך לאזען פאטאגראפירען. געקומען איהן, דערלאנג איך איהם דאס צעטעל פון יענעם דאקטאר, קוקט ער מיך אן מרענט:

צו וואס איז געקומען די גאנצע משפחה? פאטאגראפירען זיך!... סיי וועט איהר דאך שוין מאכען א "זייערענשטע", סא וואס ארט אייך, אז איהר וועט אין איין וועג אראפכאפען די גאנצע משפחה?

האט זיך דער דאקטאר פונדער-געלאכט:

— כיי... כיי... איך בין קיין פאטא-גראפסט, נאר א דאקטאר. אייך דארף מען פשעווערענדיג, אדורכלויכטן, זע-הען וואס איהר האט דאך אינעווייניג.

— מיינע וויסעס חלומות אויף זיין קאפ. אדורכלויכטען גאר, זעהן וואס איך האב אינעווייניג, וואס ער קען מ'שטיינגעזאגט זעהען, וואס ס'הוט זיך אינעווייניג, אז יענער האט גארנישט געפיעגן, וואס וועט ער זעהען, וואס?

האב איך דאך געזעהן, אז ס'העט גאר-נישט העלעלען, זאג איך צו איהם:

— נו, א סוף נעמט פשעווערענדיג!

— עי ס'גייט נישט אזוי שנעל-האט יענער געענטפערט. קורם כל דארף מען משלמ'ען, האב איך נישט געהאט קיין עצה און משלמ'עס. מיינט איהר, אז ער האט גאלד גענומען מאכען די זייערענשטע אן, היי פאלט איהר אויס!

— איידער וואס, ווען, איידער מ'טוט פשעווערענדיג-זאגט ער - וועט איהר אזוי גוט זיין איינגעהען א ביסעל מיט המאדריים, אדורכשויענדיק די קישקעס אז דער מאנען איז פול, וועט מען נישט וואס איינזייניג טוט זיך.

אז איך האב אראפגעכאפט דאס ביסל מיט המאדריים, האב איך געזעהן אלע מיינע אבות וואס רוהען אין ליכטיגען נן ערן, און אז איך בין שוין געווען ליי-דיג, האט ער געמאכט די זייערענשטע פשעווערענדיג, הייסט עס.

נו, מיינט איהר, אז האט עפעס געפינען אן זי פאלט דאס אויס? נאך אלעס, אז

די זייערענשטע איז שוין געווען פארטיג, האט ער זי באטראכט פון אלע זייטען געקוקט אויף א שטאקסיוו, געוויינט איהן, איהר, און צום סוף זאגט ער צו מיר:

— גיי, מעסער, די פשעווערענדיגע חיים גארנישט.

בין איך שוין געווארען אין כעס:

— וואס מיינט איהר מיט זיך, וואס? וואס הייסט ס'ווייזט גארנישט וואס מיינט איהר, אז איך געפין געלד אין דער נאכט יענער האט געסאפט, געקענטען מיך ווי א טייג, גענומען 20 זלאטעס און גארנישט געפינען, איהר מאכט זייערענשטע און זעהט היידער נישט ביי מיר געהען נישט אוועקע קאמבי-נאציעס, איהר פערשטייט!...

האט זיך דער זייערענשטע-מאכער דער שראקען, און נאך א ישוב הדעת געזאגט:

— חיים איהר וואס? איך וועל איך געבען א צעטעל צו א געווען-דאקטאר, איהר מוזט זיין געוועזן.

בין איך אהען צו א געוועזען-דאך-טאך, היידער א דאקטאר מיט א נאמען, וואס מ'טוט די שיקעס איינצוהאלטן 20 זלאטעס ו'גורי. האט ער מיך ווידער גענומען פערנען קלאך-קשיות. געהייסען מיך ציילען, הייפיל ס'איז 6 מאל 6, צי אין מיינ משפחה זענען נישטא קיין משוגעים, און אנדערע אוועלכע קלוגע קשיות, נו, איז וואס, מיינט איהר, איז געהען דער סוף. נאך א שעה סאפען, קלאפען, הארבען און פרענען קשיות, זאגט ער צו מיר:

— פערער איך געפין ביי אייך גארנישט דא ביי איך שוין אויסגעשפרינגען

הי אן אפגעבריהטער:

— צי זענט איהר משוגע, צי מאכט איהר מ'ך משוגע וואס הייסט דאס? איר נעהמט ביי מיר געלד, און קיינער גע-פינט נארנישט איינער שיקט מיך צום צווייטען, און קיינער זעהט גארנישט און געפינט נארנישט, בהנאם וועט איהר גע-מען געלד? אדער איהר געפינט טעפעס ביי מיר, אדער איהר גיט צוריק דאס געלד?

האט זיך דער געוועזענער דאקטאר דערשראקן און נאך א ישוב הדעת געזאגט:

— קיין מעדיצין פארשטייב איך נישט אייך, דאס איינציגע וואס איהר דארפט טון, איז - הארען אויף פרישע לופט. געלויבט צו גאט, אבי עפעס געזאגט האב איך טאקע באלד געווינען א זומער-וואוינונג, איינגעפאקט די זאכען, ארויסגעשיקט מיינ יודענע מיט די קינ-דער אויף פרישע לופט. מיינ יודענע איז געווען אויף פרישע לופט, איך בין געלען אין דער שטאט, גענומען אין רעסטאראנען, דריי געניגע מיטאגען, נאך יעדען מיטאגע פון "דריי געניג" האב איך געהאט, זייערענען גענוג... און נאכן ערשטען חודש האט אויך מיר די פרישע לופט, געווינקט: איך בין קראנק אויס'ן סאגען און געווען. די דאקטוירים דאר-פען שוין לאנג נישט ווערן, מ'דארף נישט קלאפען און קענען, אז מ'גייט גאר א קוק אויף מיינ געל פנים היי האקט, די טארבעס אונטער די אויגען, די קנייטשען אויפן שטערן, וועט מען באלד, אז איך בין א חולה מסוכן, אז איך פאכע מיט דער געזעלען.

די פרישע לופט האט געהאלפן.

טיפען, געשטאלטען
און בילדער.

ראדאמער יודען פון א מאהל

פון מאיר הערץ.

הרב פערעלמוטער פיהרט זיין איידעם אין דער ראדאמער שוהל אריין
און לערענט איהם האלטען א דרשה פאר די בענק און שטעלערס.

צווייטער טייל

103.

הרב פערעלמוטער האט פערנומען דעם ראדאמער כסא-רבנות נאכדעם ווי הרב ר' שמואל מאהלייזער איז אוועק קיין ביאליסטאק, האט ער איז אויסגע-נומען געווארען מיט ענטווארען פון דארטנעם שוהל, אלס רב.

הרב מאהלייזער איז געווען א שטאר-קע יודישע פערענליכקייט. ער האט געקוקט אויפ'ן יודישען לעבען פון א טיף-היסטארישער פערספעקטיוו און זיין הארץ איז תמיד געווען גענוג בעזארגט ווי אזוי געפינט מען אנהייב-וועג צו דער יודישער אונגלעכקייט. גע-אין די גלות-לענדער. ער האט געזעהעט זיין אויג קיין ארץ ישראל און דא האט ער געפינען א פערענט-פער, א לעזונג צו דער יודען-פראגע. ער איז געווען א רב און שוין אין יענע צייטען א ציוניסט, כאטש דאס ווארט ציוניזם איז נאך נישט געווען געקאנט.

ר' שמואל מאהלייזער האט זינע ציון-געדאנקען נישט פערבארגען, אדרבה, ער האט זיי פאפולאריזירט און געוואלט פאר זיי געפינען וואס מער אנהענגער. דאס איז אין יענע פרא-העברעאנישע צייטען געווען נישט קיין לייכטע ארבייט. אמת, מאהלייזער האט זיך דערמיט קונה שם געווען, צבער גלייכצייטיג זיך איינגעקויפט אויך נישט וועגן שונאים און דאס צווישען די חסידישע ספעציען, וועלכע האבען דעמאלט נישט געקענט תוסט זיין דעם אירעאל פון גאולה אין א קאנקרעטער פארם, וואס האט זיך אויסגעדריקט אין פשוטע מעשים פון באדען-ערווערען אין ארץ ישראל, נאך געווען פערקוקט אין הימלישע חזיונים, ערווארטענדיג פון דארט די משיח. ענטפערקונג, ר' שמואל מאהלייזער האט זיך אנדערש אויסגעמאקלט משיח'ען. ער האט געזאגט, אז נישט יודען הארען אויף משיח'ען, נאר משיח ווארט אויף די יודען, וועלכע דארפן אלליין וועלען ביידן מקרב זיין די נאולה. חסידים האבן איהם דערפאר פערשייגען. ווי האבען געזאגט, אז ר' שמואל מאהלייזער איז זיין משיח וועט אפיקורסים, הייל מען טאר נישט דוחה זיין דעם קץ, נאר מען מוז הארען אזוי לאנג ביז דער הימל וועט הייסען.

און די ראדאמער חסידים האבען אים אויך דערפאר גע'רודעט'. ר' שמואל מאהלייזער איז געווען גוט פאר אלע, בלויז פאר זיי האט ער נישט געטויגט, הייל ער איז נישט געווען קיין חסיד און נאך דערצו א חובב-ציון, וואס איז דע-מאלט ביי חסידים געווען טרפה. פאר די ביאליסטאקער עדה יודען, איז דאס נישט געווען קיין חסרון, און זי האט עס געהאלטען פאר א זכיה, האט זי האט איהם צו זיך גענומען. שפעטער האבען זיך אפילו די בענגער איבערצייגט.

אז ער איז געווען א גרויסע פערזענ-ליכקייט, כאטש ער איז קיין חסיד נישט געווען און צו קיין רבין נישט געפארען. נאך ר' שמואל מאהלייזער איז גע-קומען דער רב ר' אברהם פערעלמוטער. ער איז שוין יא געווען א חסיד און פער-שטאנען, אז ס'איז געפער, פאר ציון זיך נישט אוועקצוברענגען און ס'איז געוויינטלעך מיט די חסידים נישט איי-נצווייטען. ער האט זיך צוגעפאסט צו אלע און געשטרעבט פון אלע געלויבט צו ווערען.

און הרב פערעלמוטער האט געקענט — קען מען זאגען — די קונסט פון לאוורירען צווישן אלע בעפעלקערונגס-טיילען. ער האט געקענט דעזען מיט די רייטשען, מיט דער אריסטאקראטיע, מיט דער אינטעליגענץ, מיט די חסידים און מיט'ן פשוט'ען פאלק. ער האט גע-האט פאר יעדען זיין שפראך און האט געווייט ווי אזוי און מיט וואס צו גע-פעלען. זיין זיס שמיכעלע און זיין שעהנע לאנגע און ברייטע בארד האבן אלעמען אימפאנירט.

הרב פערעלמוטער איז אויך אנגע-גאנגען אלס קלוגער יוד. אין דעם האבן זיך גענישען איבערצייגט פון דין-תורות און אויך ביי אנדערע קהל'שע זאכען. ער האט אויך געשעמט אלס בעל-דושן און גוטער רעדנער. זיין איידעם משה מעכעל האט זיך ביי איהם געלערענט שעהן-רעדנעדיג און ווען ס'איז איהם פארגעשטעלט געווען זיך אויסצולערנען, האט ער זיך געווענדעט צום שווער, אז

אלץ וואלט געגאנגען גוט, נאר איין זאך שטעהט איהם אויפן וועג: די שרעק. ער פיהלט, אז ער וועט זיך דערשרע-קען פארן עולם ווען ער וועט אויפטרע-טען אויף דער ביהמ"ש. משה מעכעל האט זיך אויך געשניטען אויף א רב, ער האט שוין אפילו אין מאנכע שטעט-לעך קאנדידירט אלס אפולכער אבער שטענדיג און אומעטום, וואו ער האט געהאלטען א דרשה, ווי דער שטייגער פון יעדען נייעם רב אין אמאליגע ציי-טען, האט ער נישט אויסגענומען, ווייל ער האט זיך דערשראקען. ער האט גע-האט אימחא צבורא, אויפ'ן מאדערנעם לשון היינט, עס, א טרעמ, און דאס האט איהם פילע געשטערט, טראץ דעם, וואס ער איז געווען א למדן, און אויך געקענט שרייבען. כרי צו פערטרייבען פון איהם די שרעק, האט איהם דער שווער, איינמאהל געפיהרט אין א פראס-טען מיטחאך, אין א מיטען סאג, אין שוהל אריין. ארויסגעגאנגען מיט איהם צום ארון קדוש, און הרב פערעלמוטער האט געפרעגט משה מעכעל:

— ווער איז דא אין שוהל?
— קיינער נישט — האט משה מעכעל געענטפערט.

— קיינער נישט, זאגסטו, גוט, א צינד רעד אין האלט די ררשה — האט הרב פערעלמוטער געוואלטען.

און משה מעכעל האט דאן געהאלטען א גלענצענדע דרשה פאר א לעדיגער שוהל פון וועלכער ער אליין איז פער-הינדערט געווארען. ווען ער האט געזע-דיגט האט צו איהם דער שווער אזוי געזאגט:

פון דער סדרה ראה

וועל איך אייך געבען א גדה ווי עס פאסט פאר א מנהיג א בן - תורה. אויב אבער נישט, קיינער איהר ביי מיר נאר א גראשען ווי יעדער פתח ארימאן! דער דובנער אבער האט איהם יא באלד גע-ענטפערט, אז דאס איז דער ווארט „הרחמה" און פ' ראה, דער דערמאנטער בעה"ב האט שוין קיין ברירה נישט געהאט און געמוזט געבען דעם דובנער די גאר פיינע גדה. ער האט אבער פערלאנגט פונם דובנער, ער זאל דעם פתרון פון זיין שאלה וועגען דעם ווארט מיט די פיר קמץ'ען, קיינעם נישט מגלה זיין, ווייל דאס איז זיין איינציגער אבוועג, מיט וועלכען ער וועהרט זיך אב פון די מגידים, וואס פארערען פון איהם גרעסערע גדהות.

— דאס קאן איך אייך נישט צוואנגען!
— האט געענטפערט דער דובנער — ווייל דאמאלט וואלט איך געווען א מסייע ליד עובדי עברה... נאר איך קאן אייך געבען אנשטאט דעם ווארט מיט די פיר קמץ'ען, אניאנדער ווארט. א ווארט איז דער תורה מיט פיער פת'ח'ען!

— אי, געזונד זאלט איהר מיר זיין! האט זיך דער קמץ דערפערעט — זאגט מיר טא-קע וועלכען ווארט וועט איהר מיר געבען.
— איך וועל אייך געבען א ווארט מיט פיער פת'ח'ען. דאס איז אין דברים כ"ח: „הקדחת"...

(געזעהט פון ר' יוסף פערעלמוטער)

פ. בושאצקי

זיכר און תכלית פון מענשענס לעבען איז גאר צו עסען פון דאס געשמאקטע אין דאס בעסטע. ניין! דער בעוואוסטזיגער דארף פארשטעהן, אז דאס עסען איז נאר א מיטעל צום עיקר תכלית. דער עיקר תכלית פון מענשענס דאזיין איז איבער-הויפט אויסצואיידלעך דעם גייסט. אויס-פינען די גשמה זיינען; אויסגעסערען זיי-נע איינגעבוירענע שלעכטע ניגונגען און מיאוסע מידות וכדומה. און דאס ווינקט אין די תורה מיט די ווערטער: „ולא תאכל הנפש עם הבשר" — ד"ה זאלסט נישט צוזאמען מיט'ן שטיקעל פלייש אויך דיין נפש... זיי נישט אזוי פערטייעט און איבערגעגעבען צו דער פערסאנליכע גע-זענק אין דיין נפש, אין דיין גשמה, וועלכע איז א חלק אלוה ממעל. דערי-בער זאל דיין עסען נישט זיין דאס עסען פון א פראסטע בהמה...

והקאת ואת הרחמה ואת השלך...

דער דובנער מגיד איז אמאל אריינגע-קומען צו א בעל - הבית א נגיד, אבער א קמץ, און פערלאנגט פון איהם א גדה יענער האט זיך אבער נוהג געווען ווען א מגיד פלעגט קומען צו איהם נאך א גדה אלס מגיד, בעל-דושער, פלעגט ער דעם מגיד זאגען: — זאגט מיר, ווי איז דא אין דער תורה א ווארט מיט פיר קמץ'ען.

איינער אנהייבט האט זיך אריין-געלאזט מיט א פרומען יודען אין א שמועס אין אמונה ענינים. דער אפיקורס האט זיך דערפאר אויסגעדריקט און געזאגט: ווער צווייגט עס מיר צו גלויבען אייערע רבנים מיט זייער אויסטייטשען די תורה. איך האב מיר א ברירה צו זאגען, אז דער פשט איז נישט אזוי! — גראד איז דא-מאלס געגאנגען די סדרה „ראה", האט דער פרומער און קלוגער יוד, אויס-הערענדיג יענעם פריינד, צו איהם זיך אזוי אפגערויפט:

— אויב אזוי, אויב דו גלויבסט נישט די רבנים, אונזערע לעהרער, דאן פרעג איך דיר: דו האסט דאך אורדאי געלערענט אין א חדר ביי א רבי'ן און דער רבי' האט דיר, למשל, געלערענט היינטיגע סדרה און האט דיר פארטייטשט: ראה — זעה; אנכי — איך. מיט וואס, פרעג איך דיר, ביזט דו זיכער, אז אזוי איז טאקע דער ריכטיגער טייטש? אפשר איז פאר-קעהרט, אפשר — ראה — בלינד, אנכי — דו!...

רק חזק ולא תאכל הנפש עם הבשר...

די תורה ווארענט, דער מענש זאל נישט זיין אזוי פערטייטשט מיט לייב און לעבען עסענדיג דאס שטיקעל פלייש. ער זאל נישט פארגעסען, אז דאס עסען בכלל איז נישט דער צוועק און פאר זיך; אז דער

שטאדט = געריכט פערהערט 2 עדות פון גרויסען פשיטיקער פראצעס.

נישט אנגעגעבן פרידמאן נאמען?
עדות: דאס איז דערפאר, ווייל כהאב מורא געהאט פאר דאזיגן נאמען פריד-מאן שוועסטער און אנדערע יודען.
ריכטער: האט דער עדות זען אמאל גערעדט מיט שווערד'ן זענען פרידמאן?
עדות: קיינמאל נישט גערעדט.
עדו: מארנאליס: האט דער עדות דערצעמלט וועמען ס'איז, אז ער האט געזעהן, ווי פרידמאן האט געשטען?
עדות: קין פרעמדע האב איך נישט געזעהן, נאר דעם סאטען, וועלכער האט דאס מודיע געווען דער פאליציי.
מחמת א בולט'ער סתירה אין די עדות קלערונגען פון די עדות, האט דאס נע-ריכט פערדארענט א קאנסטאנציע צווי-שען טינערן און זיכער'ן, וועלכע האט קין שום רעזולטאט נישט געגעבן, ווייל די עדות האבען הייטער אונטערגעהאל-טען ווערע פריהעריגע ערקלערונגען.
צום סוף שטעלט דער פערטיידיגער טינער'ן א פראגע, פארוואס ער האט נישט מיטגעטילט דעם פראקטור וועגען די דאזיגן נאמען פרידמאן שוועסטער.
דער עדות ערקלערט, אז קיינער האט איהם וועגען דעם נישט געפרעגט.
מיט דעם האט זיך דער עדות-פער-הער פערעגריקט.

אז ער איז געווארן בעמרייט.
אדו: צי האט ער נישט אנגעגעבן די סיבה פון ווען בעמרייאונג?
עדות: דערפאר, ווייל ער איז נישט דערקענט געווארן דורך טינער'ן.
נאך צוקער'ן קומען ערקלערונגען פון טינער'ן. דער לעצטער שילדערט, אז אין יענעם טאג איז ער פערבייגעגאנגען פרידמאן געשעפט, און באמערקט, אז ח'י'ל'ת זענען די סתירות געווען פערמאכט און דערנאך האבען זיי זיך געפערט און ס'איז ארויסגעלא-פערן יצחק פרידמאן, האלטענדיג א רע-וואלוצער אין האנד, שפעטער ווען פריד-מאן האט אנגעהויבען שיסען, האט דער עדות מורא געקריגען און ער איז אנט-לאפען.
ריכטער: האט דער עדות געקענט פרידמאן?
עדות: יא, ווייל כ'האב געקויפט ביי איהם אין געשעפט.
ריכטער: סא פארוואס וועט דער עדות ביים פערהערט אומפן פאסטערונקע?

הענדיג דעם פאליציי-פאסטערונקע האט צוקער געוואלט הערען, ווי א געוויסער שווערד'ן האט געמאכט פארווארפען דעם יונגעל, דאס ער האט נישט דערקענט פרידמאן און נישט אויסגעגעבן זיין נאמען אין דער פאליציי. דעם ווייטער-דיגען פערלויף פון געשפערן פון שו-ראדען מיט טינער'ן האט צוקער נישט געהערט.
אדו: מארגאליס: ווי לאנג נאך די געשעהענישען האט דער עדות זיך בע-געגענט מיט פרידמאן?
עדות: אין א האך ארום.
עדו: צי הייסט דער עדות צו וועל-כען צוהען פרידמאן איז געווען גע-ווארען אויסן פאסטערונקע?
עדות: אויסווארפען, ווייל ער איז געווען פערדעכטיג אין שיסען.
אדו: צי האט פרידמאן ארויס-געהענדיג פון פאסטערונקע געוואלט, אז ער איז פריי?
עדות: פרידמאן האט מיר געוואלט,

לויט דער פערדונג פון אפפלאציר געריכט אין לובלין האט דאס ראדאמער שטאדט-געריכט פארהערט צוויי עדות פון גרויסען פשיטיקער פראצעס. דאס זענען געווען אברהם צוקער און דער 13-יעהיגער שילער פון דער פאזשענע שו-לע אין פשיטיק, וואלדושימיעז טינער, וועלכער איז אויף דער געריכט-פער-האלדונגען אין דער ערשטער אינסטאנץ געווען איינער פון די הויפט-עדות געגען יצחק פרידמאן, וועלכער איז פער'משפט געווארען אויף 5 און 8 הארב יאהר.
ביים פערהערט פון די צוויי דערמאנ-טע עדות האט אסיסטירט עדו: מארגא-ליס פון הארשא. ס'האט אויך געוואלט אסיסטירען דער ראדאמער עדו: ניערוש-היעצקי, וועלכער האט זיך אבער נישט געשטעלט אין געריכט.
דאס אפפלאציר-געריכט האט בעשלא-טען, אז יעדע פון די עדות זאלען גע-אטעלט ווערען 4 פראגען. דער אינהאלט פון די פראגע פאר צוקער'ן איז פאל-גענער:
(1) צי ער האט געוויסט, אז טינער האט נישט דערקענט מיט איינמאל אין פרידמאן די פערזאן, וואס האט גע-שאסען אויפ'ן מארק, אדער אויף אן אנדערע נאם?
(2) אויב דאס איז אזוי, סא פון ווא-גען האט ער געוויסט וועגען דעם, צי האט דאס איהם געוואלט טינער אליין, און ווען יא אזוי, סא ווען און וואו האט ער געפיהרט מיט איהם א שמועס און ביי וועלכע אומשטענדען?
(3) צי ער הייסט, אז אויף טינער'ן האט געהאט אן איינפלוס א געוויסער שווערד'ן?
(4) אויב יא, פונדאנען האט ער בע-קומען יענע אינפארמאציעס און ווער איז דערביי געווען?
די פראגען פאר טינער'ן זענען געווען:
(1) צי ער האט געזעהן ווי דעם 9-מערק האט אין פשיטיק דער בעשולריק-טען פרידמאן געשאסען צו די אנטלוי-פערנע פויערים און פערט, צי האט פרידמאן געשאסען צום פויער, וועלכער איז נאכגעלאפען א יורשער פרוי?
(2) צי האט ער באקלד דערקענט פרידמאן?
(3) צי האט ער זיך נישט פערטרויט פאר עמיצען, אז ער האט באלד נישט דערקענט פרידמאן, אויב יא, סא ווע-מען האט ער דאס געוואלט און צו דאס ענטשפערט די הירקליקייט?
(4) צי ס'האט איהם באאיינפלוסט א געוויסער שווערד'ן, אז ער זאל אויפ'ן פראצעס נישט זאגען דעם אמת?
אידער דאס געריכט איז צוגעטרע-טען שטעלען די אויבערדערמאנטע פרא-גען, האט עדו: מארגאליס אויסגעקלערט אז דער פערהערט ברויך אבגעלעגט ווע-רען. מחמת עס פעהלען די געהעריגע אקצען, וואס זענען גנוג די ערקלערונ-גען פון ביי דעם עדות אויפ'ן פראצעס.
דאס געריכט שטעלט אבער מעסט, אז היות די ראזמאן פון די געשטעלטע פראגען זענען אנגעצייכענט געווארען דורכן אפפלאציר-געריכט, זענען די אק-טען איבריג און ממילא קען דער פער-הער פאקומען אונגעשטערט.
עס ווערט פערהערט צוקער. פון ווען ענטפער דייגט ארויס, אז טינער האט נישט דערקענט פרידמאן, פארבייגע

די גרויסע פרייד מיט די „בלעכלער“.

דערנאך אלס ריי-ארישע געוויסע לוינט דאס איהם און ער האלט, אז עפעס אן-רעש איז קיה און אקסען און עפעס אנדערש איז דאזשקעס מיט פערד.
דאס ווייסט נישט קיינער האט ער קויפט און ביי זעמען ער קויפט און דא זעהען אלע זיינע געזאסען ווי א הייליגער ענדעק ער איז. עלעהיי זיי וועלען נאך מעהר קומען קוימען ביי איהם מלייש, צו וועלכען א יוד האט געוויס נישט צוגעלעגט א האנד און איז אוראי און אוראי „יודען-ריין“.
אנ'אריגינעלע רעקלאמע ווי אזוי צו פערשטעלען מיט פערד די אקסען מיט די קיה...

א בעזונדערע פרייד האט ארוםגענו-מען דעם קייטליכען קצב גארטשיצקי. אין טאג פון איינפיהרען די בלעכלער האט ער ממש אנגעקאלען. ער האט געוואלט א דראשקע רוקא ביי אדעל-כען, האט האט נישט געטראגען קיין בלעכל און צום סוף נישט געפארהען. סאדערענדיג, אז יענער זאל זיך אנטוהן א שילדעל, ווען ס'איז אונטערגעפארהען א צווייטע דראשקע, האט האט יא געהאט אזא שילדעל, איז זי איהם שוין נישט גויסע געווען.
דער וועלכער גארטשיצקי פיהרט גע-שעפטען מיט יודען, האנדעלט ביי זיי קיה און אקסען, וועלכע ער פערקויפט

אין דעם טאג ווען א מיל פון די היגע ראדאמערשע האבען זיך מלבוש פרומים געווען מיט די ספעציעלע שילדעל אויף די היטלען מיט דער אויפשריפט „דראשקע כושעשטשיאנסקא“. איז געווען א גרויסע שמהה ביי די ראדאמער ענ-רעקטע. זיי זענען אין דעם טאג ארום-געלאפען איבער דער שטאט און מכלומרשט געוואלט פארהערן. און ווען זיי האבען נישט בעמערקט אויסן היטעל דאס שילדעל, זענען זיי נישט איינגעוועסען מאכענדיג דעם דראשקעש אויסגעפראשט אז אויב ער וועט אנטוהן דאס שילדעל, וועלען זיי בעהיליגען מיט איהם צו פארהערן

אין דעם טאג ווען א מיל פון די היגע ראדאמערשע האבען זיך מלבוש פרומים געווען מיט די ספעציעלע שילדעל אויף די היטלען מיט דער אויפשריפט „דראשקע כושעשטשיאנסקא“. איז געווען א גרויסע שמהה ביי די ראדאמער ענ-רעקטע. זיי זענען אין דעם טאג ארום-געלאפען איבער דער שטאט און מכלומרשט געוואלט פארהערן. און ווען זיי האבען נישט בעמערקט אויסן היטעל דאס שילדעל, זענען זיי נישט איינגעוועסען מאכענדיג דעם דראשקעש אויסגעפראשט אז אויב ער וועט אנטוהן דאס שילדעל, וועלען זיי בעהיליגען מיט איהם צו פארהערן

פויערס פון א דארה נעבען פשיטיק בעטען די ארומיגע יודען צו קומען אויפ'ן מארק = טאג. זיי פערזיכערען צו שיצען די יודען געגען כוליגאנעס.

פארהערט און סטראנאן - הענדלער אין דער גאנצער סביבה, אז זיי זאלען אויף יעדען דייגסטאט צום מארק-טאג אראבק-ווען אין דעם הארץ. דערביי פערזיכערען די קייטליכע אייגנאזיגער פון דעם דאזיגען דאך, אז די יודען, וואס ווע-לען קומען אויף די יידישע אין פארווא-לעווע, וועט קיין שום בייז נישט גע-שעהן און אז די פויערים וועלען אין דעם הארץ נישט אריינלאזען קיין שום ענדעקישען העצער.
די יודישע הענדלער, וואס זענען גע-ווען אויף דעם לעצטען מארק טאג אין דעם דאזיגען דאך, לויבען שטארק די פריינדשאפט און גאסט - פריינדליכ-קייט, וואס די ארטיגע פויערים צוזאמען מיט דעם גלח האבען זיי ארויסגעוויסען.

ביידע אבנעפיהרט אין פאליציי-בעצירק אויפן וועג צום פאסטערונקע, האט דער דערמאנטער כוליגאן נאך דערמאנט דעם יוד א פאסט אין פנים.
דער גיי שטארטשער בורמיסטוש, וואס איז בעקאנט אין דער גענערעלע העכסט ליבעראלער מענטש, האט אליין אונ-טערגענומען אן אינטערוויעו ביי דער געהעריגער מאכט וועגען בעזייטיגען די ענדעקישע פיקעטען, וועלכע בערעהען די רוח און זיכערהייט אין שטאט.
גלייכצייטיג דערמיט איז געשעהן אין דער הינער געגנט פאלגענדער העכסט-כאראקטעריסטישער פאל:
די פויערים פון שכנות'דיגען דאך פאדוואלעווען, וואס ליגט צווישען פשיטיק און קהיף, האבען זיך בראש מיט דעם ארטיגען גלח געווענדעט מיט א ביסעל צו דער מאכט וועגען איינשטעלען אין דעם דאזיגען דאך א מארק-טאג יעדען דייגסטאג.
נאכדעם ווי די מאכט האט ארויסגע-געבען די ערלויבניש אויף איינצו-אריינען דעם מארק - טאג, האבען זיך די פויערים מיט דעם דערמאנטען גלח בראש געווענדעט צו אלע יודישע מארק-

קויף, 2. אין די שטעטלעך, אר-זשיהאל און גייטשטאט ביי פליצא, האבען די נאך-העצער ענטשיקעלט אן-אויסערגעהענליך פערשטארקטע בוי-קאם - אגיסטאציע נעגען די יודישע גע-שעפטען, וועלכע ווערן ממש בעלאגערט מיט ענדעקישע פיקעטען. די פיקעטען לאזען נישט אריין קיין שום קייטליכען קונה אין יודישע געוועלכער און ציהען אויך ארויס מיט גוואלד די קליינטען פון די געשעפטען ארויס.
ווען די גיי-שטאטשע יודישע הענד-לעריגס, פריידעל קריגער און לאה דאג-ציגער האבען די די העצערשע פיקע-טען געווארענט, אז זיי וועלען מוזען אונטערווענדירען ביי דער מאכט, האבען זיי בעקומען א'ענטפער, אז זיי וועלען נאך דערמאן האבען אויף זיך א פראטא-קאל פאר ארויסרופען אונטערהען. אין אדושינאל האט דער יודישער סטראנאן הענדלער ה' ראובן בארושעק, זיך גע-גענוגעשטעלט דעם גארע-פיקעטניק, ריכ-געחסקי, וועלכער האט אונאויסגעדליך בעלאגערט דעם יוד'ס סטראנאן. די פאליציי איז גלייך אנגעקומען און זיי

אין דעם טאג ווען א מיל פון די היגע ראדאמערשע האבען זיך מלבוש פרומים געווען מיט די ספעציעלע שילדעל אויף די היטלען מיט דער אויפשריפט „דראשקע כושעשטשיאנסקא“. איז געווען א גרויסע שמהה ביי די ראדאמער ענ-רעקטע. זיי זענען אין דעם טאג ארום-געלאפען איבער דער שטאט און מכלומרשט געוואלט פארהערן. און ווען זיי האבען נישט בעמערקט אויסן היטעל דאס שילדעל, זענען זיי נישט איינגעוועסען מאכענדיג דעם דראשקעש אויסגעפראשט אז אויב ער וועט אנטוהן דאס שילדעל, וועלען זיי בעהיליגען מיט איהם צו פארהערן

Pelne zadowolenie daje
GUM...?
BANSAY
ULTRA-SILCO

פערפנאטיזירט צוויי בלוזקעס מיט א פינגערל כדי צו קענען ערראבערען מענער=הערצער.

200 דאלאר פון רעליעה אין ניו-יארק.

עס איז דערהאלטען געווארען א ידעה, אז דער ראדאמער רעליף אין ניו-יארק שיקט ארויס 200 דאלאר צום היגען 15-ער קאמיטעט. לויט דער זעלבער ידעה קומט געלד אויף די אדרעסען פון די ה"ה רובינשטיין קיראחער, בושאצקי און רעד. הערץ.

מארשאל רידו שמיגלי פאהרט חיינט אדורד ראדאם

חי מיר דערווייטען זיך, פארהר היינט א דורך ראדאם דער מארשאל רידו שמיגלי, מארשאל פארהר קיין קראקא און א דורכפארהערדיג ראדאם זאל די שטאדט - פערואלטונג איהם דערלאנגען דעם דיפלאם פון עהרען-בירגער אין אונזער-שטאדט.

דריי מוירער אראפגעפאלן פון א רוסטאוואניע.

אויפ'ן הויף טראגונט 45 ווערט געטינקעוועט דאס גאנצע הויז. מאנטאג בשעת די מוירער זענען געשטאנען אויף די רוסטאוואניע און געארבייט, האט זיך אונטערגעבראכען א ברעט און די מוירער וואס שיקט, ניעהיאדאמסקי, און קוכארסקי, זענען אראפגעפאלען פון א הויף פון צווייטען שטאק. זיי האבען געקומען ערנסטע ווינדען און זענען איבערגעפיהרט געווארען אין שפיטאל אריין.

אט אזוי זעהט אויס די פשרות=זוכער.

אונזערע לעזער נעדענקען מסתמא דעם ארויסטריט פון היגען "ראבאטניק" און "טריבונע", הלמאי מיר אנאנסירען אין אונזער צייטונג דייטשע פילמען. די דאזיגע פארווארטען האבען מיר זיי גער צייט אפגעווארפען, סעסעמפלענדיג דאס אלס ביינאזליגע ריכיות, האט אים אינספירירט געווארען פון אומפאראנט-ווארטליכע לייט.

פארהאט וועט איצט אינטערעסאנט זיין צו אינפארמירען אונזערע לעזער, אז די זעלביגע זענען אליין געכאפט אויף דער מעשה, מיר האבען באווייזען פערשטעלען, אז שוין א רייע ווא-פען הערען אין די אויסגאבען, ראבאט-ניק" און "טריבונע" געדוקט אנאנסען זעמען פילמען מיט'ן ארישען פאראג-ראף, האט אים דאס זעלביגע וואס היטלער-פילמען.

מיר האבען אין אונזער רשות א רשימה פון דייטשע פילמען און אויך פילמען פון ארישען פאראגראף, צווישן זעלכע עס פיגורירען ס'רוב פילמען העלכע הערען שוין פון א לענגערער צייט אנאנסירט דורך די אויפגענדער-מאנטע אויסגאבען.

אויב אפזעלכעט איז זיי נישט באקאנט (אגב איז דער חוב פון אפזעלכע כשרות-זוכער יא צו זיין אינפארמירט), קענען זיי קומען צו אונז אין רעדאקציע און מיר וועלען עס זיי שווארץ אויף ווייט בעווייזען.

די פילמען מיט'ן ארישען פאראגראף, העלכע דער "ראבאטניק" מיט "טריבונא" אנאנסירען זענען צווישען אנדערע: ראבאטניק אין בודאפעשט, און, עסקא-פאדא ווערנאקיי, האט זענען נאך יענע וואך געווען געדריקט אין די דער-מאנטע אויסגאבען.

אט אזוי זעהן אויס טריפהנע לייט אין כשר'ער פארפאקונג. (א געוויסער רשימה מיט א גרעסערע צאהל אפזעלכע רעקלאמירטע פילמען - קומט ווייטער).

בען נישט קיינע פרעסענויעס צו דער גלאזאצקא, העלכע האט בעקומען פון זיי די אויסגעזעכעטע זאכען אהן שום צוואנג.

אויפ'ן סמך פון זייערע ערקלערונגען אין געריכט איז די גלאזאצקא געווארען בעסרייט.

ס'איז אינטערעסאנט, אז די נייע ערקלערונג פון די בע'עוולטע שוועסטע-רין, האבען געקלינגען רעסולעהאפט אין אנבליק פון דער האלטונג פון דער ציינערין גלאזאצקא, העלכע האט די גאנצע צייט פון דער פערזענלונג גע-ווארען אויף זיי סיערדיגע בליקען.

געזוכט נקמה אויף איינעם און געליטען האבן נאך צוויי.

אפער דערביי האט זי אויך אפגעבריהט נאך אנדערע צוויי געסט, האט זענען געווען אנהענגער אין פרייזער - אג-שטאלט. דאס זענען אנטאני פיישקא און יאן זאנאשווואטש. שטאבירן האט אממייסט געליטען. חוץ דעם, האט ער האט אג-געבריהט פנים, האט ער נאך א גענצליך אויסגעברענט אויג. די נקמה - דורשטיגע קוואקסאנסקא איז געווארען ארעסטירט.

אנולירט דעם פראצעס געגען מערדער פון פשיטיהער יוד אין ראדאם.

דער מערדער איז אנערקענט געווארען אלס גלייטטיג אומנארמאל מען האט איהם איבערגעשיקט אין א משוגעים - הויז.

ראדאמער תפיסה. איצט האבען די דאקטוירים אונטער-זוכט שייטשטאק'ן און האבען אנערקענט, אז ער איז גלייטטיג אונגארמאל. דעריבער איז דער פראצעס געגן אים פאר דערמארדען דעם יודען, אנולירט געווארען און ער איז איבערגעשיקט ווערען אין א משוגעים-שפיטאל.

אינטערעסאנטע, נוצליכע רעפעראטעז אבער וואו איז די ריכטיגע אידיטאריע?

אפילו פון די פערעסישע רייהען גוסא האט מען געזעהן גאר, גאר וועניג, און דאס ברויך אזוי נישט זיין, ווייל האט אים דער צוהק פון אפזעלכע דע-פערמאטען? - קעמפען געגען אנטיסע-מיסיום, בעווייזען, אז דאס איז א שער-ליכע ערשיינונג און, אז דאס איז נע-גען אלע עטישע פרינציפען; הייבאלד אויך, צי דארף מען אונז אין דעם איבער-צייען, צי איז בלויז גויטיג צומאכען יודען אויס אנטיסעמיסען, און צי ברויך מען ערשט דאס בעווייזען פאר דער כמעט אויסשליסליך יודישע אידיטאריע אויפ'ן זאהל?

די איניציאטיא איז א גוטע, א נוצ-ליכע, די איניציאטארען האבען די בעס-טע כונות, אבער אין פערנלייך מיט דעם אלטע און די פעולה א שוואכע, א גאר וועניג ווירקזאמע, ווייל עס הערען נישט די, וואס ברויכען עס הערען, און ווייל דאס קול פון דעמאקראטיע, פון נע-רעכטיגקייט דערנענטערט נישט אויפ'ן ריכ-טיגען אדרעס, איז דער רעזולטאט א קליי-נער, אהן א עכא, אהן א חידעקלאנג. זאלען די איניציאטארען זיך בעמי-הען אויף ווייטער, אז אפזעלכע רעפער-מאטען זאלען געהערט הערען פון די פרייטערע פילישע מאטען, האט דאס איז אמוויכטיגסטענס און דער אייגענע-ליכער ציעל.

זענען דערויף איינגעגאנגען, געבענדיג איהר צוויי בלוזקעס מיט א פינגערל. ווען ס'איז אוועק א לענגערע צייט און די ציינערען האט זיך נישט צע-וויזען, האבען זיך די שוועסטערען ערשט געכאפט, אז זיי זענען געמאלען א קרבן פון אג-אפער. כאראקטעריסטיש איז זייערע שפעטערע ערקלערונג, אז זיי זענען היפנאטיזירט געווארען דורך א צווייטע ציינערין, א געוויסע וויש-ניעווסקא, צו זיין אינטערעסעווארען דעם ווילען פון דער ציינערין גלאזאצקא. אין געריכט אבער האבען זייערע שוועסטערען געענערט זייערע ער-קלערונגען, בעהויפטענדיג, אז זיי הא-

דאס ראדאמער שטאדט-געריכט האט גע'משפט די ציינערען ס. גלאזאצקא, א קארטען-ליינערין, פאר אויסנארען ביי די שוועסטערען באציאנסקע קאמפארע חפצים.

די גלאזאצקא האט זייער שוועס-טערין געלעגט קארטען און דערביי זיי פארגעלעגט צו געבען איהר אויף א געוויסע צייט עטליכע זאכען פון זייערע גארדערא און פינגערלעך, העלכע זי וועט פער'כשווען און אפשוואכען מיט א געהיימע קראפט, דורך וואס די שוועסטערען באמביאנסקע העלען גע-מונען לייטזעליגקייט און גליק אין די הערצער פון מענער. די שוועסטערען

ענטשטאנען קריגעריי און אפזעלכע מיט א מאהל האט זיך די קוואקסאנסקא דערהיטט, אז שטאבירן קלויבט זיך חתונה צו האבען און זי האט בעשלאסן זיך נוקם צו זיין אין איהם. זי האט צו דעם צוועק צוגעגרייט א פלעשעלע מיט שוועפעל-ווער און דאן איז זי אוועק דערמיט צום פרייזער וואו שטאבירן איז געווען. זי האט האט אויף איהם א נאם געטון מיט'ן דאזיגען ברען - שטאף

איינ פרוי האט אפגעגאסען דריי מאנטלייט מיט שוועפעל - שטאף. די מעשה איז אזוי געווען.

די איינוואנהערין פון פיאנקי ראזאליע קוואקסאנסקא האט אנגעהאלטען אינ-סימא בעציהונגען מיט א געוויסען יאן שטאבירן, פון וועלכען זי האט געבוירען א קינד. די קוואקסאנסקא האט דעריבער געפאדערט, אז שטאבירן זאל אויסהאלטן דאס קינד און ווען ער האט זיך דער-פון אפגעזאגט, איז אויף דעם באדען

בעסאלן געווארן דורכ'ן פשיטיקער קריסט סטאניסלאווי שייטשטאק. שייטשטאק איז צום יוד אראפגעלעפערט פון זיין וואנען און דערלאנגט מיט א קלאנגיגע איבער'ן קאפ א שעה שפעטער איז דען געשטארבען. שייטשטאק איז ארעסטירט געווארען און ביז איצט האט ער זיך געמונען אין דער

זייער צייט האבן מיר שוין איבערגע-געבן וועגן שרעקליכען מארד, וואס איז געכאנגען געווארען איבער א פשיטיקער יוד אין ראדאם. אין חודש מאי ה. י. איז קיין ראדאם געקומען דער 31 יעהריגער פשיטיקער סיני דען. אויף שנקעוויש-גאס איז ער

דער צווייטער. מיט אפזעלכע רעפערעטען הערט געטוהן א גוטע זאך און עס קומט א דאנק די מענשען וואס בעזיצן אויף פיעל מוטה, און זיי שטעלן זיך איין אין דער היינטיגער צייט צו קעמפען פארן צמת. ה' גושעטשנאראחסקי איז שוין פון לאנג בעקאנט ביי די יודישע מאטען אלס אפזעלכער און אויפריכ-טיגער מענש. דאס מאהל האט ער נאך מעהר בעקערעפטיגט די דאזיגע איבער-צינגונג.

די רעפערעטען זענען בלי ספק גוי-טיג און מיר האלטען זיך געחנישען וואס מעהר און וואס אפער, מונדעסט-זענען איז כדאי זיך אפצושטעלען אויף איין זאך.

די רעפערעטען, טאקע דערמאר, הייף זיי ענטהאלטען א בעלעהרענערע און אויפגעלערונג'ס כאראקטער, וואלטען גע-ברויכט צוציהען מעהר די פוילישע מאטען. עס איז לידער נישט אזוי, ס'איז א פאקט, אז די אלע רעפערמאטען אויף די היינטיגע אקטועל-יודישע טע-מעס, ווערען בעזוכט אין העכער 90 פראצענט פון בלויז יודישע צוהערער. אויך דאס לעצטע מאהל אויפ'ן רעפער-מאטען פון ה' גושעטשנאראחסקי, איז דער זאהל פון ארבייטער-הויז געווען איבערפולט כמעט מיט בלויז יודען.

אין ראדאם ווערען פון צייט צו צייט איינגעארדענט אין ארבייטער-הויז פון פ. מ. ס. אינטערעסאנטע רעפערעטען געחירמעט דער אנטיסעמיטישער כוואל-יע אין לאנד. די פערלינגענטען טרעטען ארויס געגען דעם און פאדערען פון זייערע מאטען נישט צו לאזען זיך מיט-רייסען מיטן דאזיגען שטראם. אויפ'ן לעצטען רעפערמאט אין ארביי-טער-הויז האט געלאזט הערען זיין חאט דער היגער בעווייטער פערעסישער לי-דער, לאוויק גושעטשנאראחסקי. צווא-מען סיס איהם איז אויך ארויסגעטרע-טען א בונדישער טהוער פון ווארשא. ביידע האבן גערעדט אויף דער טעמע: דער אנטיסעמיטיזם דער שונא פון ארבייטער קלאס.

פערשטעט זיך, אז אפזעלכע רעפער-מאטען זענען זעהר געחנישען און עס בלייבט נישט מעהר ווי זיי צו בעגריסן. אוראי איז עס א אידעאלער טהאט פון מענשען ליבעראלע, האט קעמפען געגען ראטען-האט און פערס'ידיגען די רעכט פון יעדען מענש אהן אונטערשייד פון גאציע, פון מענשען נייכטערע, האט קלערען אויף די ציוע כונות פון די, וואס זייערע גיפט און שונא, אויסהע-צענדיג איין טייל בעסעלקערונג געגען

שווערד קאמאטראפ פאל מיט דאדאמער לאסט-אויטא

מיטוואך האלב 8 אהער איז געשעהן א קאמאטראפע מיט א לאסט-אויטא. וואס איז געטאָהרען פון וואַרשאַ קיין ראדאָם. נאך ראשון ווען דער אויטא איז געלאָפֿען אין א שנעלען טעמפּע, האט איהם געקרייזט דעם וועג א קליין קריסטליך מיידעלע, וואס האט געפרובט אריבערגעהן פון איין זייט שאַסע צו דער צווייטער. דער שאַסער וועלענ- דיג אויסמיידען א אומגליק מיט'ן קינד האט אנגעהויבען לאַזירען מיט'ן רודער נענטער צו דער רעכטער זייט. דערביי פערקערועט אין א ראָו, נישט קענענדיג אפנים בעהערשען דעם טאָר. דער אויטאָ האט זיך איבערגעקערט אין ראָו אריין מיט דער שווערער לאַדונג, וועלכע איז ארויסגעפאלען אויף א קליין קריסטליך יונגעלע וואס האט

זיך צופעליג געשפילט מיט נאך קינדער און נישט בעוויזן צו אַנטלויפֿן. דאָס יונגע- לע איז אויפֿן אָרט דער'הרג'עט געוואָרן פון די 4 מיטטאָהרענדע אין דער גע- הילפֿס-שאַסער פֿיטעל גאַלדפֿאַרב, וועל- כער איז נעמען צווישען די סחירות שטאָרק צעקלעטשט געוואָרען. דער שאַסער פֿראַנקע מאַלשענקע איז שווער פֿערוואַנדעט געוואָרען אין האַרץ.

און די איבריגע צוויי ראדאמער יודען בערלי בירעגובים און פרץ ווייסמאן זענען אַנגעקומען מיט לייכטע ווידען. אלע האט מען באַלד אפגעפירט קיין וואַרשאַ אין שפּיטל דוש, יענעס, וואו פישל גאלדפֿאַרב איז אין א שעה ארום געשטאַרבן נעכטן דאָנערשטאָג נאָכמיטאָג האט זיך פֿערשפּרייט א קלאנג, אז אויך דער שאַסער איז געשטאַרבן.

דאנקזאגונג.

מינע עלטערען זענען דורך דער צייט געשטאַרבן אין איך ביז געבליבען א יתומה, פאר וועמען די איינציגע ענזיטענץ איז די דאזיגע ירושה, וואס איז אויך מיין נדן. חען איך האב מיך געווענדעט מיט מיין ברודער צו ה' נתן גאטליב ער זאל מיר שענקען מיין טאטענס חוב, איז ה' גאטליב בעשטאנען און ער האט אנולירט זיינע חובות אויף די היפאטעקען. דאס איז ווירקליך א גרויסע זאך, נישט צום אַבשאַצן און איך דאנק דערפאר דעם ה' גאטליב, וואס ער האט מיט אונז אַזוי פיעל גומל חסד געווען.

איטע און פייוועל וואסערמאן.

איך רייק אויס דעם טיפסטען דאנק דעם ה' נתן גאטליב פאר זיין וואהלטאט, וואס ער האט בעוויזען מיט'ן שענקען מיין טאטענס חוב, א סומע פון 3100 רובעל.

פאר דער מלחמה האט ר' נתן גאטליב געבארגט געלד מיין פאטער יעקב וואסערמאן ע"ה פון סטראַמניץ, ווי אויך זשיירט פאר איהם וועקסלען, וועלכע דער ה' גאטליב האט דערנאך אליין אויסגעקויפט. דאס אלץ האט בעטראפן די אויבערדערמאנטע סומע, וועלכע מיין פאטער האט מיט זיין אייגענעם ווילען פערזיכערט אויף די היפאטעקען פון זיין הויז און פערלד.

ARNOLD ROZENFELD KLARA GUTMAN
ZASLUBIENI
Radom w Sierpniu 1937

האַרציגע גליקווינטשען אונזער מיטארבייטער
אַרנאלד ראָזענפֿעלד צו זײַן חתונה מיט מר' **קלאַראַ גוטמאַן**
רעדאָקציע און אַרמייניסטראַציע
„ראדאמער - קעלצער - לעבען“

צו דער חתונה פון אונזער פריינד
אַרנאלד ראָזענפֿעלד מיט מר' **קלאַראַ גוטמאַן**
אונזערע האַרציגע ברכות
זאל אייער נייער לעבענס - חען זיין א גליקליכער
לאה'טשע און מאיר הערץ.

דאנקזאגונג.

דערמיט ווערט אויסגעדריקט א הערצליכער דאנק די
ראדאמער לאנדסלייט, ה"ה משה ראדאמסקי
און **נתן העסטענבערג** פון ניו-יאָרק פאר די 150
דאלער און די ראדאמער לאנדסלייט אין וואשינגטאָן
פאר די 25 דאלער, וואס זענען געשיקט געוואָרען פאר דעם ניי-
אויסגעלעבטען יודישען שפיטאל.
מיר דאנקען פאר ביידע געלד-מתנות און בעזונדערס איז
ווערט צו בעגריסען אונזערע פריינד פון מרחקים סאָרן זכרון,
אין וועלכען ס'איז איינגעקריצט דער בנין פון יודישען שפיטאל
פון אמאָהל און זיין וויכטיגע אויפגאבע יעצט און אויף להבא.
דער ראט און קאמיטעיט
פון יודישען שפיטאל אין ראדאם.

איינלאדונג

דאס בית-יתו מים מאכט חתונה א מיידעל, וואס איז ערצויגען
געוואָרן פון די קינדער-יאָרען אן אין זיין אנשטאלט. די חופה קומט פאר וונטאג
דעם 15 ה. ח. 5 אויגער נ. מ.
אלע די וואס סימפאטזירען מיט'ן בית-יתומים הערען דערמיט
איינגעלאדען אויף דער חתונה, וועלכע קומט פאר אין די זאהלען
פון דאָזיגען אנשטאלט
די פערזאָלעטונג
פון בית-יתומים אין ראדאם.

די פערזאָלעטונג פון סוחרים-פער-אייז
זשעראַמסקי 17
מאכט בעקאנט, דאָס אָנהויבענדיג פון דעם 1-טען שיערפֿיען ד. י.
איז דער סעקרעטאָריאַט רעאָרגאַניזירט געוואָרען
און געפֿינט זיך אונטער דער לייכטונג פון א
וואָליפיצירטע און פאַכמענדישען סעקרעטאַר.
דער סעקרעטאָריאַט ערטיילט די מיטגלידער אינפארמאַציעס אין אלע
שטייער און האַנדעלס ענינים און איז טעטיג יעדען טאָג.
פון 10 פרייה ביז 2 מיטאָג - 5 נאָכמיטאָג ביז 8 אָווענד
דאָס שיערס געריכט פֿייער סוחרים פֿעראַמין איז אויפֿסונג רעאָר-
גאַניזירט געוואָרען און איז טעטיג אין די אויבערדערמאנטע שעה'ן
די פערזאָלעטונג
פון סוחרים - פֿעראַייז אין ראדאם.

אויפפאדערונג צום ה' חיים טאובער (חאהל 21)
שוין אייניגע מאל האט אונזער פערזאָלעטונג זיך געחענדעט צו אייך וועגן
ערלעדיגען אַענין וועלכער איז אייך גוגע, אָבער איר אינגאָרירט יעדע ווענדונג.
מיר פֿאָדערען אייך אויף איהר זאָלט זיך פֿערשטענדיגען מיט אונזער
פערזאָלעטונג במשך פון טאָגאָס שערפֿיען. אין געגענפֿאל וועלען מיר בענייען
עפענטליך די וועלכע ווענדונג, אויפגעבענדיג גענוי אלע פרטים, וועלכע ווע-
לען אייך נישט פֿערשאַפֿען קיין כבוד.
געזעלשאַפט בית-יתומים ומושב זקנים אין ראדאם.

כוס תחומים והשתתפות ליו"ר
של הקהלה העברית דעירנו מר מרדכי דען
באבלו הכבד לרגלי מות עליו אחותו

רבקה גיטל נ. ע.

הש"י ינחם אוחו בין שאר אבלי ציון וירושלים
יצחק ביאָלסקי

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס דעם פרעזעס פון דער קהלה
ה' מרדכי דען און זיין ברודער ירמיה דען
צוליב'ן טויט פון זייער שוועסטער

רבקה גיטעל וויינשטויב נ. ע.
שמואל איידעלבויים

Wyrazy szczerego współczucia
p. prezesowi
M. DENOWI
z powodu przedwczesnej śmierci
Jego nieodżałowanej SIOSTRY
b. p.
G U C I
wyrza
Alfred Hempel

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA -
DOBRA KAWA

דאם לעבען אין קעלץ.

צוזאמענפאהר פון קליינהענדלער - ארגאניזאציעס אין קעלץ.

דעם 22-טען ה. ח. קומט פאר אין קעלץ א האנדלס-ארגאניזאציעס-פארטיי פון אלע קליינהענדלער-ארגאניזאציעס. דער צוזאמענפאהר וועט בעסראכטען אקטועלע פראגעס פון יודישען דעטייל אין קליינהענדל אין צוזאמענהאנג מיט דער יעצטיגער שווערע לאגע, אין דער קעלצער וואקסענדיגער ווארעם. מצד דער צענטראלע וועלט פון אין

דער 60 - יעהריגע שירלאהער יוד יוסף פאס, וועלכער איז פערזענלעכע דאנערשטאג אנגעקומען מיט זיין פיהר סחורה אויף דער לעאנארד גאס, ווען ער איז ארויסגעשטיגען פון דער פיהר הינטערוויילעכטס, איז א דורכגעלאפען א סאקובקע, וועלכע האט בכלל נישט

צוזאמענפאהר בעטייליגען פרעזעס אדון. וינדלעוויטש, דעם, זאמערשטיין, דיר. בערלינער, אדון, מאלקין און אדון. גראנאט.

דער הינער קליינהענדלער-פערטיי מיט זיין לייטער ה' גורסקי בראש מאכען שוין די געהעריגע הכנות צום אויפערדעמאנסטראציעס צוזאמענפאהר.

דעם 22-טען ה. ח. קומט פאר אין קעלץ א האנדלס-ארגאניזאציעס-פארטיי פון אלע קליינהענדלער-ארגאניזאציעס. דער צוזאמענפאהר וועט בעסראכטען אקטועלע פראגעס פון יודישען דעטייל אין קליינהענדל אין צוזאמענהאנג מיט דער יעצטיגער שווערע לאגע, אין דער קעלצער וואקסענדיגער ווארעם. מצד דער צענטראלע וועלט פון אין

ווירטשאפטליכע ידיעות.

אויפגעגעבן דורך נ. גורסקי. קעלץ.

תקנות פון פינאנץ-מיניסטעריום פון 25-טען מערץ 1937 קען דער שטייער-אמט נישט איינמאכען דאס געלט פאר'ן אויס-געמאכטע זעכס פאטענט און אויך די קארע ווען דער שטייער-אמט האט אויך דעם נאקאז געמאכט א'אפעלאציע אין וויל-כ' ער האט קאנסטיטירט דעם נאקאז קארע, אזוי לאנג ביז דער ענין ווערט נישט ערלויבט דורכ'ן העכסטען געריכט, אדער העכסטען אדמיניסטראטיווען טרי-בונאל.

זאך - קענער (פיעגלעס) ביים באשטימען דעם הכנסה-שטייער. לויט'ן אורטייל פון אדמ. טריבונאל, פון 13-טען לויט 1936 דארף דער הכנסה-שטייער אויסגעמאכטע ווערען מיט דער מיטבעטייליגונג פון זאך-קענער אויב דער שטייער צאלער האט זיך אין זיין אפעלאציע פאררופען אויף א זאך-קענער א'אייזען - געשעפט דארף נישט אויסקויפטן באזונדערע פאטענטען אויף סקלאדעס.

לויטן אורטייל פון העכסטען געריכט פון 7-טען גרודזען 1936, דארף א'איי-זען געשעפט, וואס פארנעמט אויפן שטח פון דעם זעלבן הייז נאך א-לאקאל, אין וועלכען ס'ווערען סאקובקעס אדער אדער אדער, וואס קאנען זיך נישט גע-פינען אין דעם זעלבן געוועלב צוליב זייער גרויס, אדער לענג (צ. ב. שינעס, רען א. א.) נישט אויסקויפטן א-באזונ-דען פאטענט אדער א-רעסעסטרעאציע קארע.

דער שטייער-אמט קען נישט-אויסמאכען פאר פאטענטען און קארעס ווען דער שטייער צאל-לער האט געמאכט א'אפעלאציע. לויט'ן פארנאמא 18 פון די אויפ-דער

צוויי "וויזטען" פון אינטערנאציאנאלע האסע = ברעכער אין קעלץ.

לאדזש און רבקה חיים, אויך א בעקא-טע לאדזשער, "טהעווערן" אויף דעם געביטע. ביי די פערזענלעכע איז נאך אפגע-נומען געווארען פערשידענע חערט-זאכען וועלכע זענען אין דעם זעלבן סאג גע'גנב'עט געווארען ביים הינער וואקסען שמיגרדוקי (שענקעוויטש 71).

אויף אזא מפתח נאך אזעלכע צוויי בעשיידענע וויזטען האבען זיך די אינטערנאציאנאלע, געסט" בעשטימט נישט געריכט.

שפענדעט פאר בריטה!

דעם פערזענלעכע פרייטאג איז די איינוואוינערין פון פאשא 26 אנהאל אסטראזשקא ארויסגעפאהרען קיין בע-טשין, פערמאכענדיג די שטוב, אויפ'ן שליסל און זאטשאק. ווען זי איז דעם זעלבן אויפגעראכט צוריקגעקומען האט זי דערזעהן, אז דער זאטשאק איז אפגעבראכען און פון דער שטוב איז געווארען צוגע'גנב'עט פערשידענע ווערט חפצים אין א סומע פון 1620 זלאטעס. זי האט גלייך געמאלדען דער פאליציי. די פאליציי איז באלד געקומען אויף די שפורען פון די דרייטע גנבים און זיי געפאסט אין בענדיק, פון וואנען מען האט זיי צוריקגעברענגט קיין קעלץ. זיי די אויספארשינג שטעלט פסט האבען זיך מיט דער זעהר בעשיידענער גנבה פארנומען די "פאכמענער" פראנ-טישעק פאליציעסאק, בעקאנטער גנב און קאסע-ברעכער פון לעמבערג, יצחק קאהן אינטערנאציאנאלער קאסע און שטוב-איינברעכער, וועלכער שטאמט פון

וויכטיג פאר ווירטנים!

געשמאק און טיפערעם

א נייעס אויף דער יודישער גאס! ייך (ווען) 7 גראשען א קאסטקע בול-יאן פון הונ-10 גראשען א קאסטקע אויס-ארבייטונג פון דער פאבליק, אגנאלעס.

א טאג מיט א נאכט אויף דער יודישער וועג-קאלאניע.

פון י. צוסער.

ביי א יונגע, וועלכער הינט נאך מיט א פיס - זעהט - זאגט צו מיר דער פרעזעט ממש א צעשטראלטער פון פרייד - דאס יונגעל איז ארויסגעקומען, האט ער בכלל נישט געקענט געהען אויפ'ן פיס (קיין פאטער האט ער נישט און א מוטער זעהר א ארימע) נאר די לופט און די ספילענע האט אויף איהם זעהר געוויקט אויף זיין קראנק פיס און אנגעהויבן גיין. אין אלגעמיין איז די אויסזיכט פון קא-מיטעט איבער די קינדער זעהר א גוטע, כמעט א פאטערליכע. אויב ס'געשעהט א קינד נאר דאס מינדעסטע גייט שוין דער נאכער קאמיטעט אויף "רעדלעך" און קלערט באלד פארשידענע התפעלות. צוליב דעם טאקע ווערען די קאמיטעט-מיטגלידער רעספעקטירט דורך די קינדער און זענען אויך געהארכאמט.

נאכן אווענד-ברויט, די קינדער געהען שוין שלאפען, האלט דער קאמיטעט אב א זיצונג, בעקלאנט זיך אויף דער יודישער געוועלשאפט, וועלכע האט בכלל נישט מיט-געהאלפן אין די שווערע אויספאנצע פון קאמיטעט און זיי בעטען אונזער מיטאר-בייטער, אז ער זאל אפערירען דורך דער פערמיסלונג פון "ראדאמער קעלצער לעבען" צו דער קעלצער יודישער געוועל-שאפט, אזוי זאל ארויסווייזען א פער-אינטערעסירונג פאר אזא וויכטיגע זאך, ווי עס איז די וועג-קאלאניע פאר קנאפע

צווארונגען וועג-קאלאניעס פאר ארימע יודישע קינדער פון די היגע פאלקס-שולען. אויך היי-יאהר קומט פאר די קא-לאניע אין דארף זאלעשע (6 קילאמעטער נאך קעלץ).

אויפ'ן אויסדריקליכען שערלאנג פון קאמיטעט האט דער שרייבער געזוכט די קאלאניע, די קאלאניע געפינט זיך אין שענעם וואלד-געגענד און פערנעמט 6 גרויסע צימערען, דערוועג א ספעציע-לע קיך, די 87 ארימע יודישע קינדער זענען אונטער א פערזאנליכער אויפזיכט, פילע זיך מונטער און פערברענגען זעהר גוט אויף דער פרייער לופט ביי א גוטע פלענע.

דער וונטאג, וואס מיר בעזוכען די קא-לאניע, איז שוין דער לעצטער. דער טאג טראנט טאקע א שטיקעל פיערליכען כא-ראקטער. די קינדער זענען זעהר מונטער און פרעהליך. זיי האבען ספעציעל צוגע-גרייט א טריאומף-טוער פארן קאמיטעט און פארבעטענע געסט מיט'ן אויפשייט: "וויטאמי" (אויף פויליש).

(בעזוך - איינדריקען)

פארשידענע כלל טהויר זענען פעהאן. פעהאן מענשען גרויסע גבירים, וועלכע זענען נישט געזארגט מיט אדנות הפרנסה און זוכען אביסלע כבוד, ווערען זיי כלל-טהויר; פעהאן צום בעדויערען מענשען, וועלכע האבען לידער נישט קיין גע-שעפטען און זוכען פרנסה, ווערען זיי גע-זעלשאפטליכע עסקנים און גלויבען אפשר פון זייער כלל-טהוירישקייט, וועלען זיי קענען שפעט זייער חיונה. אבער, אז ס'זאלען נאך היינט זיין כלל-טהויר, אדער בעסער געזאגט, געזעלשאפטליכע עסקנים מיט'ן פלען זיין פון ווארט, וועלכע ארביי-טען אליין זעהר שווער און ביטער אויף זייער שטיקעל פרנסה, און גיבען פשוט אוועק גאנצע טעג און נעכט, פערנאכע-סיגען זייערע געשעפטען און יעדער איי-נער בעזונדער, נישט נאר געניסען עפעס, נאר לייגט נאך אפילו צו זיינע שווערע אויסגעארבייטע פאר זלאטעס, און ארביי-טען מיט משימת-נפש פאר א זעהר וויכ-טיגען געזעלשאפטליכען ענין - דאס איז צו בעגרייטען און ספעציעל צו דערמאנען, צו דעם דריטען פארט כלל-טהויר גע-הערט בלי-ספק דער קאמיטעט פון דער יודישער קאלאניע פאר פארוואנדע-שילען אין קעלץ מיט פרעזעס דוד פאמערנאנ-צ'לום בראש.

90 ארימע יודישע קינדער, וואס שמאכטן א גאנץ יאהר אין נאסע, דולשע צימערען און לידען הונגער.

דער קאמיטעט בעשטעהט פון די ה"ה: דוד פאמערנאנצ'לום, נ. גורסקי, י. חיים, פרוי שפינעלגלאס, פרוי האפמאן, פרוי שלאמאוויטש, פרוי פיינגאלד, מ. ציטריו, י. בערקאוויטש און א. וילבערבערג. ביי דער מיטגליד פון פאר'ן גריצמאן.

צוליב'ן גרויסן רענען, וואס האט אנגע-האלטען א לענגערע צייט, האבן מיר דער-ווייל פארשפערט אלע קאמוניקאציעס צוריק קיין קעלץ. מיר האבען געמוזט בלייבען געכטיגען און דוקא נישט אנ-דערש ווי אויסגעבעט אויף דער פאר'ן-גע-און און יעדער איינער האט פון צייט צו צייט א רחמנות'דיגען קרעכץ געטיהן: "אוי מיין זיכ!" "אוי מיין קאפ!" "אוי חיי!"

ליגענדיג אזוי האב איך ממש בעי-האנדערט די מיט מסירות-נפש'דיגע און איבערגעבענע ארבייט פון דעם קאמי-טעט, וועלכער האט פונקט אזוי גע-קענט שלאפען ביי זיך אויפ'ן בעט, חיי אלס אלע אנדערע קעלצער יודען, (וועלכע, האט נישט זיי העלפען צו, נאר לייגען נאך שטייגער אויף די וועגן) און נישט אהימפאגהרען מיט קיין צע-בראכענע גלייכער, וועלכע דארפען צו-מארגענס ערשט שווער ארבייטען ביים הארשטאט.

זיי פערדיגען באמת א הארציגען ישר כח און מיר וואונשען זיי א פרוכטבארע ארבייט אויף חייסער.

קעלצער יודעז! העלפט אויפבויען דאס יודישע בריסק

א קעלצער יוד האט געשיקט א בעגריסונגס-בריוו צום ענגלישען העניג.

ארטיגע בראניע

די היגע איינוואוינער פון קא-
כען (וועסלא 14) האט געמאלדען אין
דער פאליציי, אן אומגעקאנטע גנבים,
האבען גאנצעמאכט א שליסעל און
אריינגעקומען זיך אין איהר וואוינזון,
פון וואנען זיי האבען ארויסגע'גנב'עט
מלבושים אין א סומע פון 226 זל.

די ארבייטער, וועלכע זענען בע-
שעפטיגט ביי דער בוי - ארבייט אויף
דעם שאסע וואלבראם - סקאלא האבן
אין דער טיסקייט פון א האלבען מעטער
געפונען א אומגעקאנטען מעגליכען
סקעלעט.

דער היגע איינוואוינער מענדעל
גאנאס (סטאלארסקא 5) האט געמאלדען
דער פאליציי, אז מאנטאג האלט 7 איג-
דערפרי האבען אונגעקאנטע מענשען
זיך אריינגעקומען אויף זיין הויף און צע-
בראכען א פאס, פון וואנען ס'איז אויסגע-
ווינען געווארן עסיג, דער שארן איז 300 זל.

ער בעקומט א דאנק אבער נישט
קיין ריזע-ערלויבניש קיין קאנאדע.
שבתי סינקעלשטיין דערהאלטען פון קע-
ניליכען סעקרעטאריאט געשטעמפלעט
מיט דער קעניליכער חתימה א דאנק.
בריוו פאר זיין בעגריסונג צו דער קא-
ראנאציע און גלייכצייטיג ווערט איהם
געמאלדען, אז זיין בקשה קען נישט ער-
פילט ווערען ווייל רעכט אריינצופאהרען
קיין קאנאדע האבען גאר יוגענדליכע
ביו 18-יארהר, אדער גאר רייכע פירמעס.
די פרייד פון קעלצער יוד איז נישט
צו בעשרייבען כאטש זיין בקשה איז
נישט ערפילט געווארען, ווייל נישט יע-
דער בשר ודם האט די זכיה צו האבען
א דאנק-בריוו בחתימת-המלך.

און ביי דער געלעגנהייט געבעטען
דעם ענגלישען העניג, אז ער זאל איהם
ערלויבען אריינצופאהרען קיין קאנאדע,
וואו ער האט וואוינען א סאכסער.
די פאריגע וואך האט טאסי דער ה'

דער היגע איינוואוינער שבתי סינ-
קעלשטיין (אקושעאי גאס) האט זיך מיט
אייניגע חדשים צוריק, געוואנדען מיט
א בעגריסונגס-בריוו צום ענגלישען קע-
ניג צו זיינע קאראנאציע-פייערליכקייטען

פרייטאג דער אנהויב פון הילפס-אקציע פאר בריסקער יודעז איז העלף

שטארק אין הילף און דער אויפבויען ליגט
אין אינטערעס פון גאנצען יודישען כלל.
מיר גלויבען און האפען, אז איהר
קעלצער יודען וועט נישט וועלען זיין
קיין אויסנאם פון גאנצן יודישען ציבור
אין פוילן און וועט אויסנעמען די פארשטע-
הער פון קעלצער בריסקער הילפס-קאמי-
טעט בספר פנים יפות און זיי שענקען
שטשערפענדע סומעס.

(צ-ר) פרייטאג דעם 6-טען אויגוסט
הויפט זיך אן ביי אונז אין שטאדט די
הילפס-אקציע פאר אונזערע געליטענע
ברידער אין בריסק.
שוין פון פרייטאג אן וועלן אייך קעל-
צער יודען בעזוכען פארשטעהער פון
קעלצער הילפס-קאמיטעט כדי איהר זאלט
שפענדען ווי ווייט מעגליך ענטשפערעכענ-
דע סומען פאר אונזערע שווער געטרא-
פונע בריסקער ברידער און קיין שום
יודישע שטוב וועט נישט אויסגעמיטען
ווערען.

דאס יודישע בריסק נויטיגט זיך נאך

אכטונג קעלצער קלניי הענדלער!

צענטראלע א רעסעסטרעציע פון די
טאכט פוחרים אין קעלץ. דער סערמין
ענדיגט זיך דעם 10-טען ה. ח. (שיער
פיעז).

דער קעלצער קלניי הענדלער-פערמין
מאכט אויפמערקזאם זיינע מיטגלידער,
אז אין צוואנענאהנ מים די נייע
פארשיפטען ווענען טאכט - פערקויף
פיהרט ארויף אויפ'ן בעפעל פון דער

אויך: קעלץ פאטאגראפירט מען שוין.

שעפטען און דער עיקר קריסטליכע קונים
העלכע קויפען אין יודישע געשעפטען.
עס האלט זעהר נעווען געזינשען, אז
די היגע חירטשעפטליכע ארגאניזאציעס
זאלען אינטערווענירען ביי די היגע
מאכט-ארגאנען ווענען דעם ענין.

חיים אויס, אז די היגע גארטאציעס
האבען זיך שטארק מקנה געווען אין
זייערע ראדאמער קאלענען און זיך
גענומען זיי גאנצהען. מיטאך בייטאג
האבען צוויי היגע בעקאנטע גארטאציעס
גענומען פאטאגראפירען די יודישע גע-
שעפטען.

סערגיוש פיאסעצה איז קעלץ.

שרייבער.
זונטאן מיטאג צייט איז פיאסעצקי גע-
קומען קיין קעלץ מיט'ן קרימינאל-אויסא
געטראגען האט ער א פאר קרימינאלסקע
היווען מיט א לעדערנע קורטקע.
פון קעלץ איז פיאסעצקי אפגעפאהרען
קיין ווארשא.

זי די טעגליכע צייטונגען האבען שוין
געמאלדען, איז דער מערדער סערגיוש
פיאסעצקי וועלכער איז געווען פער'משפט
אויף 15 יאהר תפיסה און נאכ'ן אפזיצען
11 יאהר און שוין קשיסקער תפיסה, דעם
סערגאנגענעם שבת בעפרייט געווארען
נאך א אינטערווענץ פון אייניגע פוילישע

ליהוידירט דעם שטרייך פון 700 האלץ ארבייטער אין קעלץ.

נאך א לענגערע פערהאנדלונג זענען זיי
געקומען צו א הסכם, אז די ארבייטער
בעקומען א הוספה פון 10 ביו 17 פראצ:
און צומארגענס זענען באלד די ארבייטער
צוגערעטן צו דער ארבייט.

ענדע פערגאנגענע וואך איז פארגעקו-
מען א קאנפערענץ ביים ארבייטס - איג-
ספעקטאר ה' לוקאש יאניצקי צווישען די
אינהאלבער פון די קאלץ - אויווענס - גא-
דויעלניא און וויצעשניא און די פאר-
שטעהער פון די שטרייקענדע ארבייטער.

דאנקזאגונג
א הערצליכען דאנק רייכט אויס דער עלטערן-קאמיטעט ביי די היגע-
פאלקס-שולען דעם ה' שלמה שטראזבערג פאר צוריקברענגען די קינדער
פון דער קאלאניע אומויסט מיט זיין אויסא. ווי אויך דעם ה' וויצעשניאק
פאר געבען אומויסט ויין פלאטאמער פאר דעם זעלבען ציעק.
עלטערען - קאמיטעט אין קעלץ.

אליעזר גראוס לנשואיו את העלמה **מניה רענהאשינסקי**
ברכת מול-סוב לבית עושר ואושר
קעלץ.
נח אבי בן המברכים
מנדיל המינר

Najlepsze, najmiłsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
GRZEJNIKI DO RUREK
poduszki i inne.
Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskim Towarzystwie
Elektrycznem Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

Kino ADRIA **ביז זונטאג דעם 8 איינש.** **Kino ADRIA**
פריהמארגען = פילמען
שבת דעם 7 - טען 1 און 3 אוי-
זונטאג דעם 8 - טען 12 און 2 אוי-
FLIP i FLAP
INDYJSCY
PIECHURZY
Nad program: Ciekawe dodatki
PARADA MIŁOŚCI
Nad program Tygodnik P. A. T.

TARYFA OGL. Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekście mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr. **1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.**
Redaktor i Wydawca CH. M. HERC. tel. 15-18. Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben” Radom szwarlickowska 20